

Beteckning: _____

Akademien för Ekonomi och Humaniora

Synen på japanen som Den Andre

En studie av fyra svenska dagstidningars reaktioner
på nyheten om atombombssprängningarna över
Hiroshima och Nagasaki

Ywonne Brundell
januari 2013

C-uppsats
15hp
Historia C

C-uppsats, Gymnasieläroprogrammet 270 poäng
Handledare: Bengt Nilsson
Examinator: Jan Stattin

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Syfte och tidigare forskning	4
1.2 Frågeställningar	6
1.3 Metod, urval och avgränsningar	6
1.3.1 Tabell 1 Artiklar om atombomben i vid bemärkelse	6
1.3.2 Tabell 2 Artiklar om Japan som land och japanerna som folk	6
1.4 Källor och källkritik	8
1.5 Teori	11
1.5.1 Japan som den Andre	11
2. Historisk bakgrund om atombomben	14
3. Undersökning	17
3.1 7 – 10 augusti 1945	18
3.1.1 Tabell 3 De första fyra dagarna efter Hiroshimabomben	30
3.2 11 augusti - september 1945	30
3.2.1 Offren	30
3.2.2 Japan i krigsrapporteringen	34
3.2.3 Rapporteringen om frisläppta krigsfångar	35
4. Resultat	37
4.1 Tabell 4 Sammanställning av samtliga artiklar	37
5. Slutdiskussion	40
6. Sammanfattning	40
7. Käll- och litteraturförteckning	41
7.1 Källor	41
7.2 Litteraturförteckning	41
7.3 Elektroniska källor	42

Det är en djup och nödvändig sanning att de stora vetenskapliga upptäckterna inte görs därför att de är nyttiga ; de görs för att de är möjliga.

Robert Oppenheimer

1. Inledning

Sprängningen av den första atombomben i krig över den japanska staden Hiroshima den 6 augusti 1945 kl. 08.15 är en milstolpe i krigsföringens historia. Det tror jag de flesta är överens om. Den - och den atombomb som släpptes över Nagasaki några dagar senare - gjorde slut på ett långt och fasansfullt krig. Användning av bomber mot civila mål och i stor skala var ett av de mest framträdande dragen under andra världskriget. Acceptansen av detta stridsätt var så stor, att man till slut forcerade den hittills sista spärren och släppte den bomb som skulle orsaka oöverskådlig mänsklig och materiell förödelse. Att tillverka atombomben var en kapplöpning mellan de allierade och Tyskland. Vi som lever nu har – om vi är intresserade - tillgång till kunskap om atombombens verkningar och de flesta har genom läroböcker, litteratur av olika slag, dagstidningar och inte minst internetsajter haft möjlighet att ta del av bilder på offren och på de bombade städerna Hiroshima och Nagasaki. Vi har därför kunnat göra oss en god bild av atombombens konsekvenser. Vi har också kunnat ta ställning om vi tycker att det var rätt av USA att släppa atombomberna. Men hur var det för människorna som levde 1945? Hur mycket visste och förstod de om vad atombomben var för slags vapen? Det var främst via radio och tidningar som allmänheten kunde ta del av vad som hände i världen. Nyheter spreds precis som idag främst via de stora nyhetsbyråerna. Men även sakkunniga, i detta fall främst vetenskapsmän, men även representanter för olika intressegrupper – religiösa grupperingar, humanitära organisationer med flera - kunde självklart komma med synpunkter och debattinlägg. Så såg det ut 1945 och så ser det ut även idag.

Vilken kunskap om atombomben och dess konsekvenser förmedlades av de som visste, främst då den amerikanska administrationen? Och hur såg man på offren, det vill säga de bombade? Att skuldfrågan än idag är ett känsligt ämne för USA visar den enorma flora av litteratur kring ämnet och även den infekterade konflikten om den planerade utställningen 1995 vid Smithsonian National Air and Space Museum i Washington med anledning av 50-årsminnet av krigsslutet.¹ Jag kommer att redogöra mer för denna konflikt under avsnittet ”Historisk bakgrund om atombomben.”

Vad den officiella amerikanska och kanske europeiska ståndpunkten för atombombssprängningarna

¹Linenthal, 1996

var och är, måste åtminstone för de som är intresserade av ämnet, betraktas som mer eller mindre allmängods. I våra läroböcker i historia brukar atombomben endast vara en parentes. Amerika släppte atombomben och så slutade kriget. Ännu idag 2012 är siffrorna över de döda omdiskuterade. Det beror på hur man räknar. Det är även svårt att överblicka antalet offer på lång sikt eftersom många dog till följd av strålrelaterade sjukdomar under en lång följd av år och även flera generationer drabbades. Jag har sett många siffror och inga siffror kan exakt fastställa antalet dödsoffer. Men enligt en källa från 1946 dödades ca 80 000 i Hiroshima som en direkt följd av bomben och 40 000 i Nagasaki.² Dödstalen steg därefter efter hand kraftigt.

Anledningen till att jag intresserat mig för ämnet är att jag läst en uppsats vid namn ”Atombomben i svensk press 1945”³ som väckt många frågor hos mig. Uppsatsskribenten är förvånad över att så lite kritik framkommer mot bombningarna, men fördjupar sig inte i ämnet. Då väcktes tanken hos mig att undersöka vad som skrevs i svensk press och särskilt undersöka vad som skrevs om offren, de bombade. Jag har utgått från delar av den postkoloniala teorin⁴ i detta sammanhang. I alla krig finns det några som är ”Vi” och några som är ”De andra” beroende på vilket perspektiv man intar. Med ett postkolonialt synsätt kommer ännu en aspekt in, det vill säga att ”Den eller De Andra är några som är djupt främmande för ”Oss”. Är detta tänkesätt relevant när det gäller fällandet av atombomben över just Japan? Skulle amerikanerna till exempel fällt en atombomb över Tyskland om det ansetts nödvändigt och om bomben varit klar? Det kommer vi naturligtvis aldrig att få veta utan kan bara spekulera kring. Sverige deltog inte aktivt i andra världskriget. Det innebär dock inte att representanter för landet i form av till exempel politiker och press, enskilda personer – vetenskapsmän, journalister och andra - inte kunde ta ställning, debattera och ha åsikter. Det är inte minst historiskt intressant att veta hur svensk press förhållit sig till stora världshändelser. Därför har jag med den postkoloniala teorin där hypotesen att Japan är ”Den Andre” undersökt vad som skrivits i fyra sinsemellan väldigt olika svenska tidningar. Vilka det är, samt utförligare teori, syfte och metod kommer att presenteras under respektive avsnitt. Det som blev resultatet är det som här föreligger.

² Report of British mission to Japan, 1946, sid. 6

³Hanson, Daniel, 1992,

⁴ Postkolonialism betraktas som ett akademiskt fält inom bland annat kritisk teori som tydliggör synen på ”Vi” och ”De andra” eller ”Den andre”

1.1. Syfte och tidigare forskning

Mitt syfte är att undersöka om Japan som nation och japanerna som folk kan definieras som ”Den Andre” enligt Edward Saids definition i rapporteringen om atombombssprängningarna över Hiroshima och Nagasaki samt undersöka hur desamma framställdes i krigsrapporteringen till de svenska tidningsläsarna. under den undersökta perioden 1945. Jag vill därmed komplettera tidigare forskning genom att inta ett annat perspektiv än tidigare skrivna uppsats.

Hur atombomben och dess verkningar skildrades i svensk press har undersökts, vilket jag tidigare nämnt. C-uppsatsen ”Atombomben i svensk press 1945” skriven av Daniel Hansson 1992 inom ämnet idé och lärdomshistoria, har en beskrivande karaktär och resultatet har väckt många frågor hos mig. Uppsatsförfattaren funderar till exempel inte över orsaken till den brist på kunskap som enligt honom genomsyrar tidningsrapporteringen. En del av uppsatsförfattarens resultat är att själva bombningen inte diskuterades särskilt mycket i det undersökta materialet. ”Det första som slår en när man ser på vad som skrevs om atombomben är att själva bombningen knappast ifrågasattes.”⁵ Jag gör inga anspråk på att göra om Hansons undersökning, utan tänker istället fokusera på hans analys enligt ovan i mitt källmaterial och undersöka om det utifrån tidningsartiklarna och mitt referensmaterial går att förstå varför det förhåller sig på det sätt Hanson kommit fram till. Därför har jag valt att undersöka materialet utifrån teorin om ”Den Andre”. Hanson undersökte tio tidningar, men mitt material består av fyra tidningar. Jag förstår av hans resultat att det är många artiklar som återkommer i flera tidningar. Mitt material presenteras närmare under rubriken Källor. Monica Braw har i sin doktorsavhandling ”The Atomic bomb suppressed” undersökt hur den amerikanska censuren påverkande information och nyhetsflöde om bombningarna till resten av världen.⁶ En annan uppsats som tangerar mitt forskningsområde är en undersökning om svensk press rapportering om förintelsens offer gjord av Ester Pollok, fil.dr i medie-och kommunikationsvetenskap. Jag har läst en artikel som presenterar undersökningen⁷ och finner att hon använt sig av tre tidningar. Hon delar in materialet i vad hon kallar ”protest”, ”likgiltighet” och ”anpassning.” Utan att närmare gå in på andra uppsatser kan jag konstatera att det finns många undersökningar på olika akademiska nivåer som intresserar sig för svensk press inställning och engagemang i utrikespolitiska händelser som inte direkt rör Sverige, men som visar hur intresserade och uppdaterade svensk press var och är i olika frågor. För övrigt är det väldigt lite skrivet om

⁵Hansson, 1992

⁶Braw, 1986

⁷Pollack. 2007

atombomberna och reaktionen ute i världen när de släpptes, däremot är det väldigt mycket skrivet om debatten under de årtionden som följde, som främst rört sig kring nödvändigheten och det moraliska i att släppa atombomberna.

1.2 Frågeställningar

För att nå mitt syfte har jag tre frågeställningar. Dessa är:

1. Vad skrev man om de drabbade, det vill säga invånarna i Hiroshima och Nagasaki?
2. Hur beskrev man Japan och japaner som folk i krigsrapporteringen?
3. Vad talar för att acceptansen för bombningarna som Hanson skriver om tolkas med postkoloniala teorier?

1.3 Metod, urval och avgränsningar

Jag kommer utifrån en kvantitativ metod att presentera material från tidningarna Dagens Nyheter, Norrskensflamman, Göteborgs Handels & Sjöfartstidning (GHT) och Aftonbladet från den 7 augusti till den 30 september 1945 för att se och jämföra vad som skrevs på ledarplats, vanlig nyhetsrapportering, samt eventuella debattinlägg i enlighet med mina frågeställningar. Samtliga tidningar under perioden är undersökta. Materialet består av 169 artiklar om atombomben i vid bemärkelse. Anledningen till att jag räknat alla artiklar som skrevs om atombomben i vid bemärkelse är att ha dessa siffror att jämföra med hur många som sedan skrevs om själva bombningen och dess offer. Artiklarna är fördelade enligt följande:

1.3.1 Tabell 1, Artiklar om atombomben i vid bemärkelse

Dagens Nyheter	Aftonbladet	GHT	Norrskensflamman
50	43	41	35

Under samma period skall jag också undersöka hur Japan som land och japaner som folk beskrevs i krigsrapporteringen. Här består materialet av 83 artiklar som fördelar sig enligt följande:

1.3.2 Tabell 2, Artiklar om Japan som land och japanerna som folk

Dagens Nyheter	Aftonbladet	GHT	Norrskensflamman
14	36	13	20

Jag kommer att under de första dagarna efter bombningen i Hiroshima, 7- 10 augusti 1945 dag för dag redogöra för hur många artiklar respektive tidning skrev om atombomben i vid bemärkelse och ge exempel på artiklar. Jag kommer sedan särskilt redogöra för hur många artiklar som skrevs om själva bombningen och dess offer. Efter den 10 augusti är inte atombombningarna en lika stor nyhet längre. Jag kommer då att ge exempel på artiklar som skrevs om själva bombningarna och dess offer och synen på Japan i krigsrapporteringen. Hur många artiklar som skrevs om själva bombningarna och dess offer redogörs för under rubriken ”Resultat”.

Artiklarna presenterade mellan 7-10 augusti 1945 noteras inte, eftersom det framgår från vilken tidning och vilket datum artikeln är hämtad ifrån. Efter den 10 augusti noteras de olika artiklarna i utifrån vilken tidning och vilket datum artikeln var införd.

Undersökningsperiod är 7 augusti till slutet av september 1945. Tonvikten i min undersökning är lagd på nyhetsvärdet, där av den begränsade perioden. Med tiden kom frågan om nödvändigheten och den humanitära legitimiteten att bomba de japanska städerna att resultera i en enorm flora av litteratur med olika ståndpunkter i frågan som mer eller mindre speglades i pressen. Den debatten utgår från vad som egentligen hände på politisk nivå strax före och efter bombningarna. Frågan ligger utanför min uppsats men kan för den intresserade vara en utgångspunkt att ha med sig när man som artikelläsare läser vad som skrevs i tidningarna under den aktuella tiden.

Jag har medvetet valt fyra tidningar som når många läsare i olika delar av landet. Tidningarna är valda utifrån följande kriterier: Aftonbladet och Dagens Nyheter är en dagstidning respektive kvällstidning med rikstäckande utbredning. Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning hade en stor upplaga i södra Sverige och Norrskensflamman stor utbredning i norra Sverige. Norrskensflamman var visserligen en av kommunisternas viktigaste organ i Sverige, men många personer jag pratat med vittnar om att Norrskensflamman var en tidning som många icke-kommunister valde att läsa på grund av att den helt enkelt ansågs ha hög kvalitet och bra utrikesbevakning. I urvalet har jag alltså tagit hänsyn till geografisk spridning och viss politisk spridning. Tidningarna kommer att presenteras utförligare under rubriken Källor.

Den rena nyhetsrapporteringen kommer via de stora nyhetsbyråerna i främst Europa och Amerika, men även från japankontrollerade och i några fall ryska nyhetsbyråer. Jag begränsade mig till fyra tidningar, men jag utgår från att samma artiklar återfinns i flertalet dagstidningar runt om i landet och att mina valda tidningar är representativa nog att utgöra ett forskningsunderlag. Tidningarna är

liberala eller vänsterinriktade, men jag har alltså inte valt tidningarna utifrån politisk åsikt utan mer utifrån utbredning. Den postkoloniala teorin exemplifierad av ”Japan som Den andre” utgör en hypotetisk grund för min undersökning.

1.4 Källor och källkritik

Här kommer en kort beskrivning av de undersökta tidningarna. Samtliga uppgifter kommer från Nationalencyklopedien och noteras efter varje stycke.

Dagens Nyheter, liberal daglig morgontidning var 1945 Sveriges största tidning. Upplagan uppgick 1945 till 218000 exemplar. Under andra världskriget intog tidningen en försiktig regeringsorienterad hållning.⁸

Aftonbladet, var 1945 en liberal kvällstidning som under krigsåren fick kritik för sina nazistsympatier. Upplagan uppgick 1945 till mer än 125 000 exemplar.⁹

Göteborgs Handels-och sjöfartstidning, (GHT) liberal sexdagarsstidning hade sin storhetstid under andra världskriget med Sveriges genom tiderna mest stridbare och modige chefredaktör Torgny Segerstedt, som under krigsåren både fick klagobrev från kung Gustav V och Tysklands Hermann Göring. Tidningen blev bekant i hela världen på grund av sin oförsonliga strid mot nazismen. GHT:s artiklar citerades regelbundet under kriget av BBC och spreds i hemlighet inom den norska och danska motståndsrörelsen. På grund av den fräna inrikespolitiken mot regeringens eftergivna hållning gentemot Tyskland blev tidningen konfiskerad flera gånger.¹⁰

Norrskensflamman var 1945 en kommunistisk sexdagarsstidning spridd framförallt i Norrland och en av den svenska yttervärdens viktigaste organ. Tidningen gjorde sig känd för att föra en aktiv utrikesrapportering. Upplagan uppgick 1945 till 5200 exemplar. 1940 utsattes Norrskensflamman redaktion för ett attentat i form av en bomb, då fem personer omkom.¹¹ Tidningen var även en populär Norrlands-tidning och lästes av många icke-kommunister (min egen kommentar).

Av naturliga skäl kommer nyhetsrapporteringen till största delen från utländska källor. De kommer

⁸Johansson,1990

⁹Oscarsson,1990

¹⁰Wallinder,1990

¹¹Nationalencyklopedin, 1990

dock i min uppsats att behandlas som svenska källor eftersom viss bearbetning kan ha gjorts. Nyhetsmaterialet består väsentligen av officiella amerikanska och brittiska kommunikéer, förmedlade av anglosaxiska nyhetsbyråer. Artiklarna är av skiftande kvalité och ibland direkt felaktiga i ljuset av den kunskap vi har idag.

Västerländska journalister, särskilt brittiska, försökte ta sig till de bombade områdena för att rapportera. Ett fåtal lyckades. Efter att den amerikanska ockupationsmakten var på plats var det i stort sett omöjligt att föra ut material till västerländska medier.¹² Det skulle dröja ett år innan en utförlig rapport kom. Det var journalisten John Hersey. För *The New Yorkers* - en av Amerikas ledande tidskrifters - räkning som besökte Japan 1946 och skrev ett långt reportage där han beskrev sina intryck och intervjuade offer. Artikeln upptog hela tidningen den 31 augusti det året och numret sålde slut på några timmar. Herseys reportage blev en epokbildande bok och den citeras flitigt i många akademiska arbeten. Intervjuerna med offren är ofta detaljrika och färgade av det som för många japaner upplevdes som orättvist: Att Japan ställdes inför krigsdomstol och inte Amerika:

Jag hörde att det pågår en rättegång mot krigsförbrytare i Tokyo just nu”, sade doktor Saskito vid ett tillfälle. ”Jag tycker att man skulle ställa inför rätta de män som beslöt att använda atombomben och hänga dem allesammans.¹³

På opinionsbildande plats (ledare, kommenterande utrikeskrönikor med mera) kan man utgå från att skribenterna till största delen är influerade av segrarmakternas perspektiv, särskilt som de – med undantag för Chiang Kai-sheks Kina – tillhörde den europeiska kulturkretsen. Men under min undersökningsperiod förekom det - särskilt i början av perioden – ändå en viss rapportering via Domei, den japanska nyhetsbyrån och även rapportering via japankontrollerade stationer i Kina, vilket bidrog till en mer nyanserad bild. Även ryska nyhetsbyrån Tass citeras.

Jag kommer i de fall en nyhetsbyrå direkt citeras tala om varifrån tidningen hämtat sina uppgifter. Ibland hänvisas till den tidning en viss artikel kommer ifrån, ibland endast London, Washington eller Tokyo. Den japanska nyhetsbyrån Domei får oftast heta bara Tokyo eller Tokio som var den etablerade svenska stavningen av den japanska huvudstaden under den här perioden. USA benämns oftast Amerika eller i vissa fall Förenta Staterna. Sovjet benämns nästan uteslutande för Ryssland. .

¹²Braw, 1986

¹³Hersey, 1946, sid. 164

För att förstå samtidens bild av atombomben och hur den framställdes i pressen 1945 måste man ha i åtanke att all information kring atombomben var censurerad och kontrollerad av den amerikanska ockupations-administrationen mellan år 1945 och 1952 med en mildare censur efter 1948.¹⁴

Hemlighetsmakeriet kring atombomben var enormt och man kan ju i och för sig förstå att det inte skulle gynna Amerika om bildmaterial och vittnesmål om effekterna av bombningarna läckte ut till allmänheten. 1977 öppnades arkiven och det var först då forskare kunde ta del av det gigantiska material som fanns om forskningsrapporter och medicinska undersökningar av offer.¹⁵

Censuren medförde problem som inte bara rörde nyhetsrapportering. Fil.dr. i internationell historia och journalisten Monica Braw beskriver den så här:

”Det är naturligtvis svårt att göra sig en helhetsbild av någonting, men när det gällde atombomben fanns det en sida, som man skulle kunna ha fått en mer exakt uppfattning om men inte fick på grund avcensur. Det var de verkliga förhållandena i Hiroshima och Nagasaki. Kunskap och diskussion om dessa förhållanden skulle inte bara utgjort en grund för åsikter om atombomben. De skulle också ha inneburit ett mycket konkret bidrag till de läkare som försökte behandla de överlevande i Hiroshima och Nagasaki.”¹⁶

Något annat som är värt att beakta är ”att historiker alltid varit mer kritisk till atombomben än pressen”, hävdar Robert Jay Lifton professor i psykiatri och psykologi och Greg Mitchel, vetenskapsjournalist specialiserad på atombomben tillika redaktör för *Nuclear Time magazine* i deras bok *Hiroshima in America, a half century of denial*.¹⁷

Den referenslitteratur jag använt är vald utifrån kriterierna att de ofta citeras eller hänvisas till i artiklar och reportage som jag läst genom årens lopp i ämnet. Litteraturen kring atombomben och debattmaterialet om denna är gigantisk. Men vissa arbeten och vissa personer återkommer och citeras oftare än andra. Det är de böckerna jag använt som referensmaterial. Författarna är samtliga väl renommerade inom sina respektive områden. Exempel på några författare är professor John W Dower, vars engelska titel är ”professor of International Cooperation and Global Stability” verksam vid Massachusetts Institute of Technology. Gar Alperowitz, professor, historiker och ekonom med en rad tunga akademiska utmärkelser och titlar, Max Hastings, militärhistoriker, Barton Bernstein, professor i historia, samt modernare författare som Tsuyoshi Hasegawa, professor i historia. Författarna är långt ifrån eniga i fråga om synen på Japan och atombombens

¹⁴Braw, 1986

¹⁵ibid

¹⁶Braw, 1986 sid. 77

¹⁷Lifton, Mitchel, 1995

berättigande. Det gör det desto mer intressant att läsa hur de tolkat det politiska spelet bakom atombomben och uttalanden av diverse statsmän och militärer, som även nått de svenska tidningarna.

1.5 Teori

Postkolonialism, det vill säga förenklat synen på ”Vi” och ”De andra” används inom många forskningsområden. Teorin är kanske mest känd från Edward W Saids *Orientalism*,¹⁸ där han redogör för förhållandet mellan Orienten och Occidenten, där Orienten utgör Mellanöstern och Fjärran Östern. Occidenten är ”vi” i väst. Mycket förenklat står de som ingår i Occidenten för framåtskridande och modernitet medan Orienten står för ”Det Främmande” och stagnation. Teorin används flitigt i många olika sammanhang, men främst i texter, inom såväl sociologiska som litterära undersökningar, speciellt när man vill undersöka maktförhållanden och synen på förhållandet mellan det välkända och det som anses annorlunda av den som innehar det normerande perspektivet.

Said menar också att där Frankrike och Storbritannien mer definierar Orientalism med Mellanöstern, definierar Amerika Orientalism med Fjärran Östern (huvudsakligen Kina och Japan).¹⁹ Jag har tillämpat denna teori på de allierades syn på Japan. Professor John W Dower utgår ifrån det som han kallar ”rasaspekt” i sin bok *War without mercy*.²⁰ Även han använder begreppen ”self” and ”other” för att förklara de allierades syn på japanen. Han har utifrån sånger, filmer, serier, slogans samt både populära och akademiska texter visat att synen på japanen hade klart rasistiska undertoner. Sammanfattningsvis visar Dower i sin bok att i alla krig förekommer karikatyrer och misskrediteringar av fienden. Men Dower menar att synen på japanen var annorlunda. Han visar med bild- och skriftexempel att japanen var helt avhumaniserad och att japanen ofta liknades vid ett djur utan mänskliga drag, speciellt en apa. I Amerika hade man också redan 1942 internerat 110 000 civila japan-amerikaner i särskilda läger och tvingat bort dem ifrån deras hem.²¹

¹⁸Edward , 1978

¹⁹ibid

²⁰Dower, 1996, sid. 9f

²¹Dower, 1996, sid. 79

1.5.1 Japan som Den Andre

John W Dower diskuterar i sin bok *War without mercy* att ”alla” och jag förmodar att han då menar de allierade eller kanske främst Amerika, ansåg att japanerna var en ”annorlunda” fiende.

Annorlunda i bemärkelsen vad som av västvärlden betecknades som ”normalt” i en krigssituation; det vill säga att man kapitulerar när utsikterna till vinst är omöjlig. Här betedde sig japanerna på ett helt annat sätt. Så länge det fanns en man kvar, stred man. Trots att Japan utsattes för massiv brandbombning av de flesta stora städer, gav man inte upp. Detta gjorde att japanerna var en fiende som inte agerade efter de västerländska spelreglerna och därför tedde sig främmande och underliga.²² Epitetet ”Gula Faran / Yellow Peril”, var känt långt innan andra världskriget.²³

En annan forskare som ägnat sig åt att undersöka atombombningarna och att det var just Japan som utsattes var Gar Alperovitz, professor i politisk ekonomi. Han var den första som på allvar ifrågasatte den allmänt vedertagna västerländska ståndpunkten att atombombningarna över Japan var nödvändiga. Han framförde 1962 teorin att bomberna bara var en styrkedemonstration mot Ryssland. Teorin lanserades först som ett föredrag, men eftersom föredraget rönt så stor uppmärksamhet skrev han en bok, *Atomic Diplomacy*,²⁴ som kom att bilda skola. Hans teori fick många efterföljare och de kallades och kallas allmänt för ”revisionister” i motsats till de ”ortodoxa,” av vilka de sistnämnda då anser att bombningarna var nödvändiga. Även Alperovitz diskuterar vad han kallar rasistiska inslag i främst Amerikas syn på japanen och hänvisar bland annat till en Gallupundersökning gjord 1944 (en opinionsundersökning) i ämnet, där 13 % av de tillfrågade ansåg att alla japaner borde utrotas.²⁵ Dock vill inte Alperovitz med bestämdhet fastslå att det fanns som han kallar det rasistiska motiv bakom bombningarna.²⁶

I sitt radiotal efter att bomben över Nagasaki släppts sa president Truman bland annat :

Having found the bomb we have used it. We have used it against those who attacked us without warning at Pearl Harbor, against those who have starved and beaten and executed American prisoners of war, against those who have abandoned all pretense of obeying international laws of warfare.²⁷

Senator Richard Russell från Georgia sände ett telegram till Truman och bad honom använda fler

²²Dower, 1996

²³Dower, 1996 sid. 10

²⁴Alperovitz, 1965

²⁵Alperovitz, 1965, sid. 428

²⁶Alperovitz, 1965, sid. 655f

²⁷Hasegawa, 2005, sid. 202

atombomber. Truman svarade då:

I know that Japan is a terribly cruel and uncivilized nation in warfare. But I can't bring myself to believe that, because they are beasts, we should ourselves act in the same manner. For myself, I certainly regret the necessity of wiping out whole populations because of the pigheadedness of the leaders of a nation and, for your information, I am not going to do it unless it is absolutely necessary.²⁸

Japans behandling av krigsfångar väckte stor uppmärksamhet och avsky i världspressen och så här skrev en brittisk tidning: ”Japanerna har visat sig vara undermänniskor. Låt oss förklara dem fredlösa. När de drivits tillbaka till sitt eget vilda land kan de få leva där helt isolerade från resten av världen, som spetälska, orena”.²⁹ En liten utvikning för att ytterligare förklara grunden till aversionen: Den kanske mest uppmärksammade episoden var när de allierade förlorade slaget om den filippinska ön Bataan. Soldaterna var uthungrade och trötta när de kapitulerade den 8 april 1942. De allierade soldaterna tvingades marschera 105 km norrut utan tillräckligt med mat eller vatten. Omkring 25000 soldater och de flesta under marschen, dog av umbäranden.³⁰

Nu hände det ju även att de allierade inte betedde sig enligt spelreglerna i krig. Vid fronterna i Stillahavsområdet förekom det att de allierades soldater torkade och sparade japanska skallar som souvenirer. Sådant existerade aldrig vid de europeiska fronterna.³¹ Max Hasting menar dock i sin bok *Nemesis* att trots många exempel på rasistiska inslag om bland annat den japanska fysionomin vilket tog sig uttryck i karikatyrer i bild och text går det inte att dra för stora växlar på det och tro att amerikanarna ansåg att det stod dem fritt att släppa brandbomber och atombomber över Japan bara för att de var asiater. Snarare var det japanernas eget barbari som väckte motvilja.³² Flera år före Pearl Harbor fick världen veta om japanernas massaker på civila kineser och andra asiatiska folk. Redan 1937 utförde japanerna en fruktansvärd massaker på invånarna i den kinesiska staden Nanjing. Offer begravdes levande, de spikades fast vid bräder, kördes över med stridsvagnar, våldtogs och stympades, blev levande uppätta av hundar, brändes levande, användes vid bajonettträning med mera.³³ I Iris Changs uppmärksammade bok *Nanjing* talar de många och detaljerade bilderna för sig själva och ingen behöver fundera över om vilka ohyggligheter som begicks i den kinesiska staden Nanjing. Händelsen utgör fortfarande ett öppet sår mellan Kina och Japan eftersom Japan aldrig bett Kina om ursäkt. Så sent som i februari i år 2012 förnekade Nanjings japanska

²⁸Hasegawa, 2005, sid. 201f

²⁹Hastings, 2007, sid. 39

³⁰Arnold-Forster, 1974, sid. 201

³¹Hasting, 2007, sid. 38

³²ibid

³³Chang, 2007, sid. 127f

systemstad Nagoyas borgmästare Takashi Kawamura att Nanjingmassakern överhuvudtaget ägt rum.³⁴ Detta trots de talrika bildmaterial som bevisar händelsens autenticitet.

Det är mycket angeläget att jag kan få ett samtal med Er så snart som möjligt om en ytterst hemlig angelägenhet. Jag nämnde detta till Er kort efter det att Ni övertog presidentposten, men jag har inte insisterat på grund av Er tunga arbetsbörda. Frågan är emellertid av så stor betydelse för vår aktuella utrikespolitik och dominerar i så hög grad hela min uppfattning om denna politik, att jag anser, att Ni bör få vetskap om den utan alltför mycket dröjsmål.

*Krigsminister Henry L. Stimson till president Harry S. Truman
den 24 april 1945³⁵*

2. Historisk bakgrund om atombomben

Ovanstående brev skrevs 12 dagar efter president Roosevelts död och två veckor innan andra världskriget slutade i Europa.³⁶ Den nyttillträdde president Truman fick alltså en första kunskap om arbetet med atombomben mindre än fyra månader innan den användes.

USA:s president Harry S. Truman, Storbritanniens premiärminister Winston Churchill och Sovjets ledare marskalk Joseph Stalin träffades i Potsdam den 17 juli-2 augusti 1945 och drog då bland annat upp riktlinjerna för hur Tyskland skulle behandlas efter kapituleringen. Truman, Churchill och Kinas Chiang Kai-shek skrev också gemensamt under en propå; den så kallade Potsdamdeklaration som sändes ut till pressen. Man begärde att Japan skulle kapitulera villkorslöst. Japan gavs som det kallades i deklamationen som presenterades den 26 juli 1945, ”en möjlighet att dra sig ur kriget,” annars skulle alternativet vara en ”snar och fullständig ödeläggelse av Japan.”³⁷ Arbetet med att färdigställa atombomben pågick för fullt. Det mycket hemliga projektet att utveckla och slutföra arbetet med atombomben gick under kodnamnet ”Manhattanprojektet”. Projektet hade påbörjats

³⁴http://shanghaiist.com/21/nagoya_denies_rape-o-nanjing-php, 2012-05-18

³⁵Alperowitz, 1965, sid 9

³⁶ibid

³⁷Rhodes, 1986, sid 563

1942 och övervakades av en militärpolis-kommité bestående av tre höga militärer som leddes av general Leslie Groves.³⁸ Vetenskaplig ledare var Robert Oppenheimer, en amerikansk teoretisk fysiker, professor och poet. Två miljarder dollar kostade det att färdigställa bomben³⁹. Det pågick en kapplöpning mellan Amerika och Tyskland om vem som först skulle hinna framställa en atombomb. Båda hade kunskaperna, men till följd av bombningarna över Tyskland låg de efter. Men flera av de ledande vetenskapsmännen var dock tyskar. Oppenheimer är kanske det namn som främst förknippas med atombomben eftersom han allmänt kallas ”atombombens fader.” Även vetenskapsmän som Enrico Fermi, Otto Robert Frisch och Leo Szilard spelade viktiga roller i utvecklingsarbetet. Deras arbete byggde i sin tur på teoretiska och experimentella landvinningar inom kärnfysikens område av Niels Bohr, Lise Meitner, samt Otto Hahn och Werner Heisenberg – och i grunden Albert Einstein. Den 16 juli 1945 provsprängdes den första atombomben i Jornada del Muertoöknens i New Mexico. Oppenheimer hade döpt bomben till ”Gadget”. Bomben som senare släpptes över Nagasaki, ”Fat Man”, var av exakt samma modell som ”Gadget”. I april 1942 ryckte Japan fortfarande fram på alla fronter.

Men tids nog vände krigslyckan. Härefter började en systematisk bombning av Japan. Snart kunde amerikanerna starta från ögruppen Marianerna och senare från Iwo Jima. Under natten mellan den 9 och 10 maj 1945 flög över 300 B-29:or in över Tokyo och fällde över tvåusen ton bomber, många var brandbomber. Japans hela luftförsvar sattes ur spel. Över 83 000 personer dödades och 40 000 skadades. Därefter bombades de flesta större städer som Yokohama, Osaka, Nagoya och Kobe. I mitten av sommaren 1945 var större delen av Japans krigsindustri krossad.⁴⁰ Nu visade Japan att man var villig att börja tala om fred. På vilket sätt och i vilken grad är en viktig ingrediens i debatten som följde om nödvändigheten att fälla atombomben för att förkorta kriget eller om atombomben endast var en styrkedemonstration för att skrämma Sovjet utan hänsynstagande till det mänskliga lidandet.⁴¹ Det verkar inte finnas några konkreta dokument som visar att Japan allvarligt övervägde att kapitulera. Det eftervärlden är någorlunda enig om är att Kejsaren Hirohito var positiv till att kapitulera, men att han hade sina militära rådgivare emot sig.⁴² Debatten är byggd på ganska lösa spekulationer eftersom man fortfarande inte har full insyn i de dokument som visar hur Japan verkligen planerade och tänkte.⁴³

³⁸DeGroot, 2006, sid 56

³⁹DeGroot, 2006, sid 117

⁴⁰Arnold-Forster,1973, sid 326

⁴¹Alperowits, 1965

⁴²Bernstein, 1996, sid 38

⁴³Asada, 2007, sid 53

Den japanska administrationen förstörde också väldiga mängder dokument vid krigsslutet och en stor mängd förstördes även vid brandbombningarna. De få dokument som finns bevarade får kanske därför en alldeles för stor och direkt felaktig betydelse.⁴⁴ Den 6 augusti 1945 flög B29:an Enola Gay, döpt efter dess förste pilots Paul Tibbets mor och släppte världens första atombomb över den helt oförberedda staden Hiroshima. För sent insåg stadens militära spaningsledning att de tre små plan som sakta närmade sig deras stad inte var vanliga bombplan. De två bomber som fälldes över Japan var av två olika sorter. Hiroshima-bomben, ”Little Boy” var en uranbomb och Nagasaki-bomben. ”Fat Man”, var en plutoniumbomb. Dagen efter att den första atombomben släppts gick president Truman ut med denna kommuniké:

För sexton timmar sedan fälldes ett amerikanskt plan en enda bomb över Hiroshima, en viktig japansk armébas. Denna bomb hade större sprängkraft än 20 000 ton trotyl. Med denna bomb har vår vapenmakts styrka fått ett nytt och revolutionerande tillskott. Detta innebär att universums grundläggande kraft utnyttjas. Vi är nu beredda att snabbt och fullständigt utplåna varenda ovanjordisk japansk produktionsenhet i vilken stad det vara månne. Vi skall förstöra deras skeppsdockor, deras fabriker och deras kommunikationer. Låt inga missförstånd råda vi skall fullständigt förstöra Japans möjlighet att föra krig.⁴⁵

Denna kommuniké kablades ut över världen och nådde även svenska tidningar. En liten utvikning : En av de mer modernare händelser som visar att synen på atombombningarna inte är helt okomplicerad för amerikanerna själva utspelade sig 1995. Det var när Smithsonian National Air and Space Museum i Washington inför 50-årsdagen av krigsslutet planerade en stor utställning kring krigsslutet, bombplanet Enola Gay och bombningen av Hiroshima. ”The last act – The Atomic Bomb and the End of World War II” skulle den heta. Man skulle även ha med en avdelning där skadorna på människor och miljö visades upp med bilder och föremål. En häftig debatt mellan främst olika pro-amerikanska intressegrupper å ena sidan och museitjänstemän och forskare å den andra utbröt, där den förra bara ville spegla den amerikanska versionen och de senare ville ha en mer balanserad utställning med olika perspektiv. Museichefen Martin Harwit anklagades för att vara ”revisionist”. Jag tänker inte gå närmare in på den infekterade debatt som fördes före och efter utställningen, men som tydligt visar att historia alltid har två sidor, särskilt när en framställning som av de flesta uppfattas som officiell kolliderar med de levandes minne.⁴⁶ Det blev ingen storslagen utställning. Ämnet var för kontroversiellt. Det slutade med att man endast visade upp Enola Gay utan speciella kommentarer, men även den mycket nedbantade utställningen fick

⁴⁴Dower, 1996, sid 262

⁴⁵Dagens Nyheter 7 augusti 1945

⁴⁶Hogan, 1996

utstå mycket kritik. Debatten fördes på högsta nivå inom den amerikanska administrationen och dåvarande senator Dole och republikanska kongressledamöter krävde museichefen Martin Harwits avgång, vilket också blev följden om än möjligen frivilligt från Harwits sida.⁴⁷

*Ett spindelvävstunt dis svävade över
staden, alldeles för svagt för att alls
kunna fördunkla Ferebees bild av
målpunkten, den T-formade Aioibron,
som nu var på väg att glida in i bomb-
siktets hårkors. "Nu har jag det"!
Halvannan kilometer därifrån beredde sig
Great Artistes bombfällare att öppna
bombluckorna och fälla de fallskärms-
ustrustade mätinstrumenten. Och tre km
från Enola Gay gick No 91 in i en
nittiogradersgir för att komma i rätt läge
för fotografering.⁴⁸*

3. Undersökning

Ovanstående är vad som hände de 6 augusti 1945 i luftrummet ovanför Hiroshima. Dagen efter kablades nyheten om den första atombombningen ut i världens alla medier. De första dagarna redogör jag dag för dag vad som står i respektive tidning. Efter varje dag gör jag en sammanfattande kommentar relaterad till mina frågeställningar. För tydlighetens skull upprepar jag mina frågor:

1. Vad skrev man om de drabbade, det vill säga invånarna i Hiroshima och Nagasaki?
2. Hur beskrev man Japan som nation och japanerna som folk i krigsrapporteringen?
3. Vad talar för att acceptansen för bombningarna som Hanson skriver om kan tolkas med postkoloniala teorier?

I de fall artiklarna är signerade anges det. Jag kan konstatera att signerade artiklar inte är lika

⁴⁷Linentahl, 1996

⁴⁸Thomas, Witts, 1981, sid 323

vanliga som idag. Inte ens ledare är alltid signerade.

3.1 10 augusti 1945

Dagens Nyheter 7/8

Dagens Nyheter har atombomben som första nyhet den 7 augusti. 7 artiklar handlade om atombomben i vid bemärkelse, varav 4 handlade om själva bombningen. ”Huvudrubrik är ”Första atombomben fälld mot Japan.” Sedan skriver man att ”den sensationella bomben har en sprängkraft som är 2000 ggr högre än den hittills största bomben; Englands ”jordbävningbomb” på 10 ton”. I en annan artikel meddelas att bomben nu kommer att tillverkas i industriell skala. Artikeln är en sammanfattning av två kommunikéer som president Truman och Storbritanniens premiärminister Attlee skickade ut över världen. Tidningen refererar båda statsmännen på varsin plats i tidningen. Truman säger bland annat ”Denna atombomb betyder att vi utnyttjar universums primära kraft. Denna kraft varifrån solen får sin styrka har nu frigjorts mot dem som fört kriget till Fjärran Östern.” Attlees meddelande är skrivet av Churchill innan denne lämnade premiärministerposten och är i stort sett en redogörelse för Storbritanniens del i tillkomsten av bomben. Artikeln betonar också fredsaspekten mer och andemeningen är att bomben kommer att kunna ge grundläggande fred. Det finns också några mindre notiser, varav en har som källa ”privat till Dagens Nyheter. Washington” och är en beskrivning av att ”staden (Hiroshima) försvann i ett moln av damm när bomben detonerat”. I en annan artikel skriver man att ”atom nu kommer att ersätta olja och kol”. Det nya sättet att utvinna energi spås få en enorm betydelse för den civila tekniken. Dagens ledare som är osignerad upprepar bara innehållet i Truman och Attlees kommunikéer och man ser fram mot ett snabbt krigsslut.

Aftonbladet 7/8

Även Aftonbladet toppar med nyheten om atombomben. 11 artiklar behandlar ämnet. 1 beskriver själva bombningens konsekvenser. Artikeln kommer via den japanska nyhetsbyrån. Man konstaterar att järnvägsnätet kring Hiroshima är obrukbart eftersom fienden använt ”ett nytt sorts bomber” som ställt till ”betydande skador” i staden. Artikeln är i stort sett bara en notis. I stället är första sidans rubrik: ”Hela världen har förändrats – Atomkrig blir jordens undergång.” Sedan

fortsätter man ”Människan har uppfunnit historiens värsta förstörelseredskap. Människan har nu till sitt förfogande en naturkraft av samma enorma verkan som en jordbävning eller ett vulkanutbrott. Storstäder kan utplånas på någon minut”. Artikelnen är en sammanställning av vad London-pressen och de stora tidningarna i USA skrivit. Tonen är övervägande pessimistisk och tidningen sammanfattar de utländska reaktionerna med :”Varje känsla av tillfredsställelse över detta senaste resultat av de allierades ansträngningar överskuggas överallt av fruktan för dess framtids konsekvenser” Det är också klart att tidningen inte riktigt vet om ”ryssarna” varit med om utvecklingen av atombomben eller inte. På första sidan finns också en mycket positiv artikel om det revolutionerande i den nya energikällan. Man målar upp en ljus framtid där hus värms upp av knappnålsstora små tabletter, ”Fiskaren på sjön driver sin båt med en miniatyrmotor, bonden plöjer, sår, skördar med maskiner som många hundra gånger överstiger de nuvarande klumpiga anordningarna. Husmoderns spis ska snart ersättas av kokapparater som man nästan kan ha i fickan.” Vidare såg man för sig att alla elledningar blir överflödiga. Alla verktyg kommer att förändras. ”Borrar ska ersättas med riktade atomsprängningsanordningar.” Dagens ledare diskuterar även den atombomben men i mer pessimistiska ordalag. Den danska nobelpristagaren och professor i teknisk fysik Niels Bohr får en egen artikel där hans dramatiska flykt undan nazisterna skildras. Även den judiska professorn Liza Meitner som utförde de teoretiska beräkningarna i samband med atomsprängningen som låg till grund för atombomben fick en egen artikel. Även Meitner flydde undan nazismen och var vid tidpunkten bosatt i Sverige.

Dagens osignerade ledare fastslår: ”I denna föreställningsvärld slår nu meddelandet om att att allierade forskare lärt sig för krigsändamål utnyttja universums primära kraft ned som – ja, en atombomb, starkare ord finns inte. Härigenom har möjligheterna till destruktions av vad mänskligheten hittills uppbyggt och till masslakt på människorna mångdubblats med astronomiska tal; den hittills uppfunna atombomben som väl endast utgör en blygsam början /.../” och så fortsätter man med att redogöra för storleken på atombomben och konstaterar att man trots allt är glad att det inte var Hitler som hann först. Vidare skriver man: /.../ ”Det är inte utan att man önskat att det aldrig lyckats vår kulturepok att förädla den rena naturkraften i ampuller och piller, varmed en kontinent skall förödas med ett handgrepp. Och om dylika vapen kommer i händerna på en så kallad varulv, ett barn eller en dåre?/.../” Man avslutar ledaren med att slå ner på den svenska militären och konstaterar att de framstår som klåpare bredvid de europeiska/amerikanska kollegorna.

I en krönika skriven av signaturen ”Flins” raljerar friskt med övertron på atomenergin och att denna nya bomb nog inte kommer att innebära slutet på alla krig. ”Flins” menar att ”atombombsdepåerna bara kommer att bombas av ännu större atombomber”. ”Alla stora

uppfinningar, utom möjligen konservöppnaren har nått sin fulländning först när vapenfabrikanterna fått ta hand om dem.” Den kanske mest intressanta artikeln är meddelandet från den amerikanska flygvapenstabschefen general Spaatz, som från den amerikanskkontrollerade ön Guam i Marianerna meddelar att ”alla ögonvittnesskildringar från bombningen av Hiroshima kommer att passera genom det amerikanska krigsdepartementet innan de frigges för publikation.”

Göteborgs Handels-och Sjöfartstidning 7/8

Den 7 augusti handlar inte mindre än 14 artiklar om atombomben i olika former. 3 handlade om själva bombningen. Förutom de två uttalandena från Truman och Attlee som redan omtalats i samband med rapporteringen i DN, har GHT en egen korrespondent i London som rapporterar. Han eller hon skriver om lättnaden i England över att inte tyskarna hann först med att tillverka atombomben. Man menar att då hade kanske England varit det land som blivit bombat. Vidare beskriver man hur forskningen kring bomben flyttade från England till Amerika på grund av bombrisken och att experiment inte kunde göras i England. Till detta krävdes öde vidder och dessa bedömde man fanns i USA. GHT rapporterar även om vad som skrivits i japanska tidningar. ”Någon japansk reaktion inför nedslaget av den första atombomben har ännu inte kommit till uttryck.” Vidare citeras nyhetsbyrån Reuter i ännu en artikel om reaktionerna i England och tidningen gör en grundlig sammanfattning av vad den brittiska pressen skriver. Konklusionen är att ”Den allmänna reaktionen sådan den återspeglas i dagens tidningar är förvirrad fruktan blandad med lättnad över att det är de allierade som har hand om vapnet och inte deras fiender.” En annan artikel beskriver provsprängningen i New Mexico och man återger en i referenslitteraturen ofta citerad episod, där en blind flicka som befann sig 200 km från försöksplatsen skrek ”Vad var det där?” efter att bomben detonerat och ett enormt ljussken spridit sig. Man har även en artikel om den danska vetenskapsmannen och Nobelpristagaren Nils Bohr och dennes forskning om atomsprängning.

Norrskensflamman 7/8

Norrskensflamman har bara den förut nämnda kommunikén av Truman men har artikeln som huvudrubrik på första sidan. Ingen ledare eller övrig artikel som berör ämnet.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att av 33 artiklar var det endast 8 artiklar som beskrev själva

bombningen och av de 8 endast 1 artikel, införd i Aftonbladet, skrev om de som blev bombade och då var det förödelsen på infrastrukturen som beskrevs. Däremot beskrev många artiklar rädsla för nästa krig och att man själv då skulle kunna bli drabbad. Man beskrev lättnad över att inte själva vara föremål för atombombningen och stor optimism inför framtiden inför den nya tekniken. Aftonbladet citerade delar ur Trumans kommuniké som rör synen på Japan, vilket de andra tidningarna inte redogjorde lika noggrant för. Japanerna beskrevs som ”solens söner” och att atombomben var en vedergällning mot det land som förde kriget till Fjärran Östern. En förklaring till den bristande rapporteringen om själva bombningen ger den amerikanska flygbaschefen Spaatz själv i en artikel i GHT; all information kring bombningen måste godkännas av Amerika innan den kunde publiceras.

Dagens Nyheter 8/8

11 artiklar handlar om atombomben i vid bemärkelse. 3 handlade om bombningen. De flesta artiklar redogör för vetenskapsmännen/kvinnan som på något sätt varit inblandad i forskningen. Dagens huvudrubrik är en artikel med bild på fabriken i Oak Ridge där atombomben tillverkades. ”Fabriksbyggnadens underliga, massiva utseende torde bero på nödvändigheten att avskärma arbetsplatsen från kosmiska strålar som kunde ingripa på ett katastrofalt sätt i tillverkningsproceduren”. Man skriver också att vad man kallar ”atomkrevaden” fotograferats, men något foto fanns det inte tillgång till. Enola Gays förstepilot Paul Tibbets citerades också när han beskrev nedslaget. Han ger en beskrivning av rök, damm och eld. Han nämner ingenting om de människor som blev bombade. Just besättningen och deras intryck har noga dokumenterats i efterhand och i min referenslitteratur återfinns boken ”*Döden över Hiroshima*” som med hjälp av dokument, intervjuer med besättningsmännen på Enola Gay och genom intervjuer med offer gör händelsen begriplig för läsaren. Boken skrevs över trettio år efter bombningen.

I en annan liten artikel skriver Dagens Nyheter att ”Amerikanska spaningsplan nu lyckats fotografera atomnedslaget”. Enola Gay följdes av två plan, varav ett hade fotoutrustning, det andra mätinstrument. Fem spalter och en stor bild behandlar vetenskapsmännen bakom atombomben. Återigen nämner man Niels Bohr som en mycket viktig person, vars forskning var direkt avgörande för tillverkningen av atombomben. Man skriver också om Lise Meitner och att det var hon som gav Niels Bohr sina matematiska beräkningar gällande atomsprängning. Man gör stor poäng av att både Niels Bohr och Lise Meitner var av judisk börd och hur de lyckades hålla sina upptäckter hemliga

för nazisterna. En artikel om Nils Bohr och om hans dramatiska flykt till Sverige upptog tre spalter. Dagens Nyheters egen korrespondent skriver i en liten notis att ”efter att ha använt två miljarder dollar på experimenten debatterade krigsledarna i Washington den humanitära synpunkten i flera veckor innan de lät den första atombomben falla mot militärbasen Hiroshima/...”. Faktum är att Little Boy inte var färdig förrän 31 juli och det var endast en vecka innan bomben användes.⁴⁹ Enligt Trumans dagboksanteckningar och brev tvekade han aldrig att använda bomben⁵⁰. Det gjorde däremot flera vetenskapsmän däribland Niels Bohr, Einstein och den ungersk-amerikanska kärnfysiken Leo Szilard. Szilard skrev bland annat ett brev till Truman med etthundrafemtio namnunderskrifter där han vädjade om försiktighet. Brevet nådde aldrig Truman.⁵¹

På ekonomisidan finns en artikel om allmänt börsfall efter atombomben, förutom för ett bolag som producerade uran. ”Uranaktien steg på bombnyheten” skriver man. Aktien för bolaget steg ”kraftfullt” förtydligar man. En tvåspaltig artikel handlar om Lise Meitner och förskräckelsen hos vissa boende i Hjortsnäs i Dalarna när de insåg vem som bodde där. Hon beskrevs som ”den mest omskrivna personen just nu.” Själv tillbakavisade Meitner bestämt att hennes syfte med forskningen om atomspjälkning var att tillverka en bomb och försökte på alla sätt tona ner sin betydelse för dess utveckling.

Aftonbladet 8/8

8 artiklar handlar om atombomben, varav 4 behandlar själva bombningen. ”Det är svårt att tro vad vi såg. En jätteångvält gick över Hiroshima. Ett område stort som Söder pulveriserades.” Tidningen citerar från presskonferensen med Amerikas flygvapenstabschef, general Spaatz, som presenterades som ledare för atombombningen av Japan. För att göra den stora förstörelsen mer förståelig gör tidningen en jämförelse med Stockholms stad och kommer då fram till att ett område stort som Söder, det vill säga 10 km² helt lagts i ruiner. Tidningen skriver vidare att generalen ”vägrade” att lämna några som helst upplysningar om hur bomben transporterades till Japan och han ville heller inte uttala sig om vad som skulle hända om 600 ”flygande slagskepp” med atombomber gjorde en räd mot Japan. Generalen smålog bara på frågan om atombomben skulle användas igen. På frågor om skadorna utanför bombområdet fanns heller inga svar. Överste Tibbets och övriga besättningsmän på Enola Gay berättar om själva nedslaget. Det besättningen såg var rök, eld och damm. Översten medger att verkningen måste ha varit fruktansvärd. ”Det finns anledning att tro att

⁴⁹Rhodes, 1986, sid. 569f

⁵⁰DeGroot 1986, sid. 114

⁵¹DeGroot, 2004, sid. 103ff

Hiroshima inte längre finns till” säger översten enligt artikeln. General Spaatz beklagade att bomben inte var färdig 1943. Då hade det inte varit nödvändigt med någon D-dag i Europa och kriget hade förkortats med sex till åtta månader. I den litteratur som finns tillgänglig idag beskriver besättningen sina upplevelser mer detaljerat. Robert Caron, akterskytt på Enola Gay beskriver det så här i en av många efterkrigsintervjuer:

Jag kan se det än idag svampmolnet och den virvlande massan, något som såg ut som lava eller sirap som täckte hela staden och verkade flyta mot bergens utlöpare och där började brinna överallt, så snart kunde man inte se något för röken.⁵²

Så kommer då den första artikeln om de mänskliga offren. Uppgifterna kommer från nyhetsbyrån Reuter. Man har snappat upp en radiosändning från Tokyo där det meddelas att ”atombomben brände allt levande – människor och djur – till döds i Hiroshima” Vidare skriver man:”Staden betecknas som en enda ruinhög. Verkan av bomben var fasansfull. De som var utomhus brändes till döds och de som befann sig inomhus dödades av det oerhörda lufttrycket samt hettan.” Artikeln är i stort sett bara en notis, men är högst upp på första sidan och därtill inramad. I en liten artikel skrivs att ”6 augusti fastställdes redan för ett år sedan. Redan för ett år sen bestämdes att den första atombomben skulle träffa Japan den 6 augusti i år. Man uppsatte detta mål för att så mycket som möjligt påskynda experimentens slutförande.” Det är en direkt felaktig uppgift eftersom - som förut nämnts - provexperimentet i Trinity utfördes i mitten av juli 1945 och Little Boy som var en annan typ av bomb, var inte färdig förrän i slutet av juli.

Göteborgs Handels- och sjöfartstidning 8/8

9 artiklar behandlar atombomben, 1 om bombningen. En tvåspaltig artikel om vad brittisk press skriver är den största artikeln om atombomben denna dag. ”Det råder allt annat än jubel i den brittiska pressen över atombomben”, konstaterade tidningen. ”Eftersom ingen makt som inte disponerar atombomben hädanefter kan känna sig säker, vare sig då det gäller suveränitet eller oberoende, skulle den naturliga följderna bli att varje stormakt måste ha sina egna fabriker för framställning av atombomber”, refererar man dystert. I en annan notis, även den från London, skriver man att ”arméerna, flottorna och flygstyrkorna ha bildligt talat sjunkit till botten i

⁵²Rhodes,1986,sid 581

Hiroshimas eldhav och rökmoln. Teknikern är nu överbefälhavare”. I den första oberoende egna artikeln som tidningen skriver, har man intervjuat Lise Meitner om hennes inblandning i atombombsutvecklingen. Hon tillbakavisar bestämt, vilket hon säger att hon även gjort i andra intervjuer med internationell press, att hon har haft någonting att göra med atombomben. På frågan om hon tror att atomkraft kan användas civilt, svarar hon: ”det kanske finns möjlighet att överföra till kraftmaskiner – men jag måste understryka ordet kanske. Man måste på något sätt göra processen långsammare för att en sådan användning skall blir möjlig.

Artikeln om att allt levande brändes ihjäl finns även med i GHT, men här har man ännu en mening med: ”människorna blevo så svårt brända att de inte gick att identifiera dem.” Hans Pettersson, svensk professor i fysik citeras i en artikel där han diskuterar att den energimängd som skulle frigöras vid en atomsplittring miljonfalt överstiger den högexplosiva, enligt Pettersson. Skulle det problemet kunna lösas, kan atomenergin även utnyttjas till fredliga syften. Världens energiförsörjning skulle då ställas i ett helt nytt läge. Han avslutar med att föra fram ”att amerikanerna eller engelsmännen nu lyckats (med atombomben, min kommentar) är en vetenskaplig bragd av första ordningen.” Tidningen har även en liten notis där man från Washington via TT fått uppgift om att atombomben i över två år njutit prioritet i fråga om arbetskraft. Över 5 000 personer ska ha arbetat med atombomben i Manhattanprojektet.

En annan artikel tar upp urantillgången i Sverige och att det mellansvenska uranet motsvarar jordens alla oljetillgångar. Det är i skiffer uranet finns. Den intervjuade är Edmund Schjånberg professor i kemi och han berättar att han bland annat har kontakt med Lise Meitner. Men någon atomsprängningsforskning har Sverige inte resurser till avslutar Schjånberg. Genom nyhetsbyrån United Press kommer en artikel om den spanske forskaren i exil biokemisten Emilio Herrera, som liknar atomexplosionen vid världshistoriens största naturkatastrof: vulkanutbrottet på ön Kraktau den 27 augusti 1883. Nästan hela ön sprängdes. En flodvåg på mellan 30 och 35 meters höjd drog fram över världshaven. På Javas och Sumatras stränder dränktes 35 000 personer. Även Herrera menar att det är lättare att tillverka en atombomb än att utnyttja atomenergin i fredliga syften.

Norrskensflamman 8/8

5 artiklar om atombomben. Tidningen är den enda av mina undersökta tidningar som denna dag inte har artikeln om bombens verkningar med. Norrskensflamman går istället tillbaka och beskriver provsprängningen av atombomben i Trinity i juli och återigen får flickan som såg ljuset bli nyhetsstoff. En optimistisk artikel från London om att möjligheten att nå månen med hjälp av

atomkraft nu inte var långt borta upptar en helpalt. En liten notis om atomstaden Oak Ridge finns också med. En egen artikel skriver tidningen, den är mer utformad som en satirisk krönika utan namngiven krönikör. ”Det finns inga gränser för de fantastiska resultat som man väntar sig av atombomben. Japsarna och deras verk skall blåsas bort som korthus, kol-och olja degraderas till andra klassens kraftkälla, vi flyger snart till månen med atomsprängningsenergi, påven har varslat om världens undergång”. En artikel beskriver Japans armé som fullt stridsduglig, dock utan möjlighet att vinna i längden. ”Även om den japanska armén inte kan vinna kan den besluta sig för att dö långsamt” Den japanska armén beskrivs vidare som fatalistisk med en omänsklig inställning till liv och död.

Sammanfattningsvis kan sägas att av 33 artiklar handlade 8 om själva bombningen och av dem handlade 3 om offren. Egentligen var det en och samma artikel införd i 3 tidningar. Dagens artiklar är fulla av fantastier, osanningar och antaganden. Brist på ny information och bilder gör att nyhetsrapporteringen blir knapphändig, upprepande och inte fokuserad alls på själva bombningen. Det är vetenskapsmännen som står i fokus och de tekniska detaljerna kring atombomben är det centrala. En artikel som uppsnappats från Tokyo beskriver de direkta skadeverkningarna. Det är den första artikel som överhuvudtaget nämner de mänskliga offren. Här kommer också den första artikeln om Japan och dess fullt stridsdugliga armé införd i Norrskensflamman.

Dagens Nyheter 9/8

5 artiklar om atombomben varav 1 handlade om själva bombningen. Tidningen toppar med nyheten om att Ryssland förklarar Japan krig. Nyheten kommer från tidningens New York-redaktion. Samtidigt konstateras i slutet av artikeln att ”verkningarna av atombomben slår världen med häpnad och på vissa håll uttalar man nu en önskan att experimenten inte lyckats. Man talar också om ”radioaktiviteten som utlöses skulle göra jorden obeboelig under kanske 70 år.” Det här är uppgifter som sipprat igenom censuren och är alltså ingenting som presenterats för pressen från offentligt håll. Man hyser också oro över att människan nu har en teoretisk möjlighet att spränga hela jorden i bitar. I en liten notis från Reuter via TT meddelas att Amerika ogärna släpper fler bomber. ”Japanerna skall få tid på sig att undersöka de förhärjande verkningarna av atombomben innan Förenta Staterna motvilligt faller nästa”, citeras en okänd amerikansk talesman. Samma dag faller USA bomb nummer två! UP rapporterar att den kristna organisationen Christianity Calling protesterar mot atombomben och vill inlägga veto mot vidare användande av bomben. Från en radiosändning

från Tokyo har uppsnappats att Japan hävdar att atombombningen är ett brott mot folkrätten och man hänvisar till artikel 22 i Haag-konventionen som klargör att anfall mot öppna städer är oförlåtliga handlingar. Vidare vill Japan påminna Amerika om att de själva vid upprepade tillfällen protesterade i mänsklighetens namn mot de små japanska flygraiderna i Kina. Den största artikeln behandlar svenska atombomber och att dessa skulle bli väldigt dyra. Man redogör omständligt för uranutvinningen och beräkningar kring dessa.

Aftonbladet 9/8

2 artiklar som båda rör Nagasakibomben. Aftonbladet har alltså hunnit få med nyheten om atombomben över Nagasaki! Men informationen är knapphändig. ”För andra gången användes atombomben den 9 augusti kl.12 mot Nagasaki. Besättningsmännen rapporterar goda resultat”. På ledarsidan konstaterar man:

De så kallade krigslagar som hyllades 1939 måste i varje fall utdöma bombningen av Hiroshima som en krigsförbrytelse av första klass. Det är gott och väl, om den kan förkorta kriget. Men detta experiment med en hel stor stads befolkning som försöksobjekt, skänker ingen krigarära åt sina upphovsmän och de hyggliga professorer som tänkt ut det hela kan knappast känna någon hetare glädje över sättet för upptäckstens första användning.

Man använder också begreppet ”miljontals oskyldiga människor” och att man inte vill uppleva det ”japanska rikets totala söndersmulande”.

Truman har återigen talat till nationen. Han meddelar att Förenta Staterna och Storbritannien inte vill avslöja hemligheten med atombombens tillverkning eftersom den inte bör vara fri i en laglös värld. ”Vi måste kunna skydda oss själva”(Min kursivering). ”Vi säga oss att vi gått ur detta krig som en av de mäktigaste nationen i världen – kanske den mäktigaste nationen i hela historien”. Därefter hyllar han demokratin som politisk form och säger att ingenting någonsin kommer att komma emellan De fyra Stora, det vill säga Amerika, Ryssland, Storbritannien och Kina. ”Segern i Europa var mer än en seger för våra vapen. Det var en seger för en livsuppfattning över en annan”.

Tokyoradion som Domei allmänt kallades citerades när ”ett sensationellt meddelande som folken länge väntat på” skulle meddelas det japanska folket. Men vad meddelandet bestod i finns det ingen klarhet om. Idag vet vi att det var den kejserliga konferensen om Potsdamdeklarationen som avhandlades. Japanerna ville göra ett tillägg till den villkorlösa kapitulationen och det var att

kejsarens ställning skulle ”kvarstå enligt nationens lagar”.⁵³ Tidningen skrev också en artikel hämtad från Singaporeradion, där japanerna lovade att hämnas och inom en snar framtid utrusta sina självmordsplan med atomsprängningar, eftersom Japan hade fullständig kunskap om hur en atombomb tillverkades. De skulle dock inte anfälla civila mål.

Göteborgs Handels-och Sjöfartstidning 9/8

5 artiklar om atombomben, 2 rörde själva bombningarna varav 1 handlade om radioaktiviteten. En av de mest intressanta artiklarna finns idag i GHT. Det är genom United Press som lugnande uppgifter om bombens radioaktivitet kommer. Det är första gången radioaktiviteten nämns i svensk press. Man gör från Washington en officiell dementi om att bomben kommer att lämna ett radioaktivt lager efter sig som omöjliggör allt liv i uppemot 70 år. Det är helt missvisande försäkrar man. Grunden till uppgifterna kommer från en doktor Jacobson och hans uppgifter anses vara spekulationer. Själveste Oppenheimer går ut i försvar och menar att den obetydliga radioaktivitet som möjligen uppstod i Hiroshima efter explosionen måste ha försvunnit mycket hastigt. Om verkligen Oppenheimer sagt detta är det ju en mindre sensation. Han om någon kände väl till radioaktivitetens beskaffenhet. Oppenheimer hade själv redan 1943 forskat i möjligheten att använda radioaktivt material från kärnreaktorer som ett slags gift. Oppenheimer redogjorde i den rapporten att det skulle gå att förgifta uppemot 500 000 människor med giftet. Det fanns inga planer på att använda giftet, men man kände till att det var möjligt.⁵⁴ I artikeln om Nagasakibomben nöjer sig inte tidningen med den mycket kortfattade rapportering som de andra tidningarna gör. GHT berättar om staden Nagasaki, om dess hamn och dess stora betydelse som handelsförbindelse till Kina och Europa. Man berättar vidare att Nagasaki har eller rättare sagt hade en folkmängd på 230 000 personer.

Norrskensflamman 9/8

2 artiklar varav 1 som rör bombningen i Hiroshima. Norrskensflamman har inga andra nyhetsartiklar än övriga tidningar. De har däremot gjort en elegant sammanfattning av läget i Hiroshima, men innehållet är exakt detsamma som övriga tidningars. Inga ledarkommentarer eller krönikor som rör atombomben. Däremot får Sovjets krigsförklaring mot Japan stor plats och tidningen citerar kommunisttidningen Ny Dag som förutspår att krigsförklaringen skall ”träffa de

⁵³Hastings, 2007, sid 574

⁵⁴Rhodes, 1986, sid 417

japanska samurajerna som ett förkrossande slag”. Japan fortsätter att benämnas ”samurajerna” när man konstaterar att dessa har fört en ”vildsinte och dåraktig krigspolitik”. Tidningen ser ett slut på Japans imperialism och ser Kina och Sovjet som förvaltare av norra och mellersta Asien.

Sammanfattning: 14 artiklar varav 7 handlade om själva bombningen och av dem var det 2 som handlade om de bombade. Den första riktigt kritiska ledarkommentaren kommer från Aftonbladet, men i övrigt är nyhetsrapporteringen mager och det vilar ett förstrött ointresse över atombomb nummer två. GHT är som vanligt intressant och skriver om farhågorna kring radioaktiviteten. Hädanefter är atombomben i stort sett synonymt med Hiroshima. Det är som om Nagasaki aldrig drabbats. Att bomberna inte bara gjorde stor skada utan även utlöste skadlig strålning var ännu okänt för allmänheten. Inga försök gjordes heller att bringa klarhet i frågan från ansvarigt håll verkar det som.

Dagens Nyheter 10/8

3 artiklar om atombomben i vid bemärkelse. Atombomben är redan en mindre viktig nyhet. Dagens Nyheter Londonkorrespondent Daniel Viklund refererar till uppgifter om att atombombningarna mot Japan kommer att fortsätta ända till Japan kapitulerar. Enligt diplomatiska källor som Viklund hänvisar till är åsikten i London att ”det vore vansinne att inte använda vapen som garanterar minsta möjliga förlust av människoliv på den egna sidan och snabbaste slut på kriget.” Från Londonredaktionen kommer också en lång artikel om den engelske politikern och diplomaten Harold Nicolson, som redan på trettioalet förutsåg att en uranbomb i framtiden skulle vara den främsta orsaken till världsfreden. Militär styrka och inte pacifism betyder mer för en stabil fred, menar Nicolson. Atombomben är en välsignelse fortsätter fredsivraren.

Aftonbladet 10/8

3 artiklar. 1 tar upp radioaktiviteten. Aftonbladet toppar med Trumans radiotal och den braskande rubriken är: ”Anden stängs inne i flaskan”. Truman poängterar att De allierade gjorde vad de kunde för att få Japan att kapitulera. ”Världen torde känna till att atombomben fälldes över militärbasen Hiroshima” Detta för att undvika civila offer, menar Truman vidare. Nu tar även Aftonbladet upp radioaktiviteten i en artikel. ”Atombomben ger dödsstrålar” skriver man och refererar till ett meddelande från AFP. Det är en forskare vid Northwestern University som själv arbetat med

experimenten kring atombomben som läcker uppgifterna-. ”En invasionsstyrka måste vara ytterst försiktig och vetenskapsmännen som återvände till platsen för experimenten åkte i specialkonstruerade tanks, meddelade forskaren. En liten notis från London tar upp att Nagasaki-bomben var en artighet mot Ryssland. Nagasaki var ju en viktig hamnstad och därför hjälpte amerikanerna till här genom att tillintetgöra den viktigaste hamnen för utskeppning av förråd till japanska soldater vid den ”Mandsjuriska” fronten.

Göteborgs Handels-och Sjöfartstidning 10/8

3 artiklar. Trumans tal finns med och likaså hotet om japansk atombomb. ”Japan har haft kunskap om atomenergin i 100 år” citeras den japanska Singaporebaserade radiostationen. Tidningen fastslår också att Japan begär fred. En intressant artikel vars innehåll kommer från AFP berättar att de i Luxemburg internerade tyska militärcheferna gjorde ett uttalande om atombomben som samstämmigt var full av förvåning och bestörtning. ”Jag tror det icke. Jag vill icke ha någonting med detta att göra” lär en modstulen Göring ha sagt. Ribbentrop citeras när han säger: ”Ingen kommer att vara så dåraktig att han sätter i gång ett nytt krig.”

Norrskensflamman 10/8

3 artiklar som rör atombomben. Norrskensflamman redogör bara helt kortfattat för Nagasaki-bomben. En artikel beskriver att USA har gott om atombomber som är redo att fällas över Japan. I en reflekterande debattartikel redogörs för den atompanik som råder i världen och den missmodighet och oro som följer av den. I en artikel kommenteras en ledare som inkommit via Tass och rör Japan. Japan ansågs vara en drivbänk för krigspolitiken. Det största hotet kom enligt Stalin från Fjärran Östern och Japan. Japan framställs som militarister som ville förslava Östasiens alla folk. Den japanska ”nyordningen” var exakt den samma som Hitlers menar man. Det här tar även John W Dower upp i sin bok *War without mercy*: ”Landets mål var att skapa en ”ny ordning” som skulle innebära att alla nationer och raser skulle inta sina rätta platser och alla människor skulle leva i fred i sin egen krets.”⁵⁵

Sammanfattningsvis kan sägas att atombomben som är liktydig med Hiroshima, inte Nagasaki, är redan en mindre viktig nyhet. 12 artiklar denna dag, varav 1 handlade om strålskador. Japan som nation börjar få större nyhetsvärde. Offren finns det få nyheter om och inga funderingar kring.

⁵⁵Dower, 1996, sid 205

3.1.1 Tabell 3 Fördelning av antalet artiklar under de första fyra dagarna efter Hiroshima-bomben

Datum	Antal artiklar	Bombningarna	Offer
45-08-07	33	8	1
45-08-08	33	6	3
45-08-09	14	7	2
45-08-10	12	1	1

3.2 11 augusti – 30 september 1945

Efter den 10 augusti är inte atombomben en lika stor nyhet längre. Kriget går in i sin slutfas och andra nyheter tar vid. Japan och förhandlingarna om kapitulationen dominerar tidningarna de närmaste dagarna. Fokuseringen på kejsaren och hans grad av inblandning i kriget beredes mycket plats. Det som däremot inte står i någon tidning är att Japan den 10 september skickar en formell protest till Amerika med hänvisning till artikel 22 i Haagkonventionen.⁵⁶ Jag kommer i kommande stycke att redogöra för och ge exempel på de artiklar som rör atombombens offer.

3.2.1 Atombombens offer

Av de 77 artiklar som skrevs under den här perioden handlade 11 om bombningarna och av dem berörde 4 st offren.

I Kejsar Hirohitos kapitulationstal som citeras av samtliga tidningar ingår atombombningarnas konsekvenser för det japanska folket självklart som en viktig del. Anledningen till kapitulationen var enligt kejsaren bland annat ”en ny och fruktansvärd bomb, vars förmåga att skada är oöverskådlig och vilken kräver många oskyldiga liv.”⁵⁷ Kejsaren fokuserade i talet på på japanerna som offer för omständigheterna och bad sina undersåtar att ”uthärda det outhärdliga”. Han manade även till fred och samarbete med de allierade.

Japan har bluffat oerhört, enligt Daily Mails krigskorrespondens som refereras i Aftonbladet.⁵⁸

⁵⁶Hasegawa, 2006, sid 299

⁵⁷Dagens Nyheter, 16 augusti 1945

⁵⁸Aftonbladet. 1 september 1945

Korrespondenten har rest runt i landet och finner det på ruinens brant. ”Landen är bankrutt, trådslitet och hungrigt. De enda saker som det finns god tillgång på är barn, grönsaker och luft”, meddelar korrespondenten. ”Japan hade omöjligt kunnat fortsätta kriga”. Liknande rapporter har levererats av andra korrespondenter skriver Aftonbladet. I samma artikel rapporteras också att bombskadorna är större än väntat. Genom United Press får GHT en ögonvittnesskildring av korrespondenten James McGlincy, vilken besökt Hiroshima. ”Stora fåglar uppflugna i resterna av det som varit träd är nästan de enda form av liv som syns,” är korrespondentens första intryck av förödelsen. Han förnimmer likstanken lika intensivt som på slagfälten i Normandie. ”Hiroshima är den värst drabbade staden under hela de sex år kriget varat,” menar korrespondenten. Enligt korrespondenten fruktar de japanska läkarna att alla som har den minsta lilla skråma är dödsdömda. Dödstalen stiger hela tiden och många saknas.⁵⁹ Ännu en ögonvittnesskildring kommer via Reuter till GHT, denna gång om Nagasaki. ”Nagasaki är inte en död stad, utan en stad som helt enkelt inte finns. Det är svårt att tro att platsen någonsin rymt en stor tätbefolkad stad. Det mest skräckinjagande var att det inte fanns något bråte eller några bombkratrar. Det var som en jättelik tyfon svept ner Nagasaki i havet. En väldig flock fåglar var nästan det enda liv vi såg”⁶⁰ Återigen fåglar. Norrskensflamman skriver: ”Ingen kan bli återställd från de skador explosionen vållat. Dödens spöke hänger över de återstående individerna i staden (Hiroshima, min kommentar),”⁶¹ allt enligt japanska telegrambyråer.

Den första och enda bild jag sett från någon av bombplatserna, återfinns i Norrskensflamman. Det är en bild från det som varit Nagasaki och visar ett skjul som är uppbyggt ovanpå all bråte och som blivit hem för en kvinna och hennes son. Tyvärr är bilden av så dålig kvalité att det inte är fruktbart att försöka kopiera den. Men ödsligheten bakom det lilla skjulet är påtaglig. Det är fullkomligt platt och marken är täckt av söndersmulat bråte som utgör grund för det lilla hemmet.⁶² Det är inte särskilt många artiklar som handlar om de bombade och ovan nämnda ögonvittnesskildringar från modiga korrespondenter hör till undantagen. De artiklar som skrivs i ämnet kommer i stort sett alla från Tokyo, ibland förmedlade av någon av de stora telegrambyråerna. Men en viss skepsis kan märkas mellan raderna om äktheten i det fasansfulla och därför betyder dessa korrespondenters arbete mycket för informationen till världen.

Aftonbladet skriver att Tokyoradion meddelar att 160 000 människor dödades eller sårades i samband med atomsprängningarna. Man beskriver också en egendomlig efterverkan, varigenom ett

⁵⁹Göteborgs Handels-och Sjöfartstidning 4 september 1945

⁶⁰Göteborgs Handels-och Sjöfartstidning 28 augusti 1945

⁶¹Norrskensflamman 25 augusti 1945

⁶²Norrskensflamman 28 september 1945

stort antal avled efter några dagar utan att ha några synbara skador. Det är de vita blodkropparna som dör och det är ett välkänt fenomen som vetenskapsmännen redan känner till.⁶³ Flera liknande artiklar finns, men det är uppenbart att man hade mycket liten kunskap om vad strålskadorna egentligen innebar. Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning refererar Manchester Guardian som föreslår att allierade läkare och vetenskapsmän genast ska bege sig till Japan för att utröna om atombombens verkningar är sanna eller om japanerna överdriver. Tidningen är frustrerad över att det bara är japanska läkare och vetenskapsmän som förmedlar information. De kan man ju inte riktigt lita på, menar tidningen.⁶⁴ Dagens Nyheter citerar Tokyoradion som berättar att en doktor Masao Tzuzuki har kommit fram till att bomboffrens strålskador enkelt kan botas med injektioner i musklerna.⁶⁵ Några veckor senare rapporteras om Daily Express korrespondent som för tillfället befann sig under observation i Tokyo efter att ha besökt Hiroshima. Avsikten var att utröna om hans vita blodkroppar påverkats. I samma artikel uttalar sig framstående radiumexperter i London och de summerar sina tankar med ”Vi veta så lite om vad som verkligen händer när en atombomb exploderar.”⁶⁶ Via London kommer information om att man vid provsprängningen i New Mexico använde små lådor med antenner för att mäta radioaktiviteten. Vetenskapsmännen fann att marken mer än en månad efter provsprängningen var radioaktiv, trots att bombens sprängdes i luften. Man skriver också att kraterhålet för nedslaget var 8 meter djupt.⁶⁷

Tyvärr kommer allmänheten och även japanerna att länge sväva i okunskap om orsakerna till och medicinering mot strålskadorna. På grund av censuren som även inbegriper allt vetenskapligt material kommer det inte läkarna till del. Man arbetade i blindo med små resurser och vissa läkare kunde ana vad det rörde sig om, men stod maktlösa på grund av bristen på både kunskap och adekvata mediciner. Även forskningsresultat som så småningom framkom undanhölls japanerna och det försvårade arbetet oerhört.⁶⁸

I Storbritannien var kritiken mot bomben livlig och GHT berättar i en krönika signerad ”JC” hur de kristna protesterade på olika sätt. Bland annat berättades det om en präst som vägrade hålla tacksägelsegudstjänst för freden, därför att han inte ansåg sig kunna tacka Gud för en fred som vunnits genom massförstörelsevapen. Krönikören funderar vidare att de engelska kristna och särskilt prästerna var emot krig överhuvudtaget och refererade till en prästs uttalande som menade

⁶³Aftonbladet, 23 augusti 1945

⁶⁴Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 6 september 1945

⁶⁵Aftonbladet 9 september 1945

⁶⁶Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 10 september 1945

⁶⁷Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 12 september 1945

⁶⁸Braw, 1985, sid 5

att det var lika fel att döda 1 person som 100 000.⁶⁹

Den största delen av alla artiklar som berörde atombomben på något sätt handlade inte om själva bombningarna och definitivt inte om offren. Förutom framtidspessimism och Sveriges eventuella förmåga att skaffa en atombomb handlade många artiklar om vetenskapsmän. Jag har plockat ut en artikel som exempel. Aftonbladet undrade i ett stor utredande debattartikel signerad Gunnar Müllern, var de tyska atomforskarna befinner sig. Efter Tysklands fall är de spårlöst borta. Skribenten säger sig vara orolig att de båda ledande tyska atomforskarna Otto Hahn och Werner Heisenberg hamnat på rysk sida. I så fall har redan ryssarna löst gåtan med atombomben menar skribenten. Han anser att det är otroligt löjeväckande att försöka hålla ryssarna utanför samarbetet kring atombomben.⁷⁰ Vad skribenten inte visste var att både Heisenberg och Hahn satt internerad på ett engelskt gods; Farm Hall i Godmanchester mellan 3 juli 1945 till 3 januari 1946.⁷¹ Men det visar å andra sidan det stora hemlighetsmakeriet kring atombomben. Hahn fick senare samma år Nobelpriset för sitt arbete med atomklyvning.

3.2.2 Japan i krigsrapporteringen

Under sommaren 1945 väntade en krigstrött värld på fred och det enda hindret tycktes vara Japan som vägrade att kapitulera trots att utsikterna till seger bedömdes av en hel värld som totalt utsiktslösa. Flera tidningar rapporterar om medlingsförsök från Japans sida. Trots att Ryssland förklarat Japan krig var det just till dem Japan kom för att be om medling inför en kapitulation inför de allierade.⁷² Genom United Press skriver GHT att den amerikanske utrikesministern Byrnes meddelar att Japan två gånger försökte få till fredsförhandlingar innan atombomberna fälldes, men att båda försöken avvisades. Den första fredstrevaren gick ut på att Ryssland skulle agera som medlare, men Stalin avvisade det på grund av att det inte innehöll några detaljer. Det andra förslaget gjordes under Potsdamkonferensen då japanerna återigen ville ha ryssarna som medlare. Båda trevarna var uppenbara försök av japanerna att få till stånd förhandlingar.⁷³

Den svåraste frågan för Japan var kejsarens ställning. Enligt nyhetsbyrån United Press gav Japan ett formellt erbjudande om kapitulation om kejsarens ställning inte äventyrades.⁷⁴ På ledarplats samma

⁶⁹Göteborgs Handels-och Sjöfartstidning 3 september 1945

⁷⁰Aftonbladet 28 september 1945

⁷¹Jungk, 1957, sid 168ff

⁷²Göteborgs Handels-och Sjöfartstidning, 9 augusti 1945

⁷³Göteborgs Handels-och Sjöfartstidning 30 augusti 1945

⁷⁴Dagens Nyheter, 11 augusti 1945

dag i Dagens Nyheter jämförs den japanske kejsaren Hirohito med Hitler. ”Hitler blev aldrig mer än en halvgud för sina undersåtar, medan den japanske kejsaren är solgudinnans son och en erkänd gudomlig personlighet.”⁷⁵ Därför menar tidningen, måste han behandlas med respekt av de allierade och de folkpsykologiska verkningarna av direkta hotelser mot kejsaren måste av de allierade betraktas som ogynnsamma. Det spekuleras vilt i tidningarna vad som kan få kejsaren att kapitulera. ”Mikadon⁷⁶ kan endast kapitulera inför ett krönt huvud”, skriver GHT i en Londonbaserad artikel.⁷⁷ Man spekulerar vidare att svenske kungen i så fall är ett alternativ. I samma artikel skriver man även att inför ett förvaltarskap av Japan är främjandet av äkta civilisatoriska idéer är mycket svårare än i Tyskland, eftersom de (Japan, min kommentar) inte har någon kristen tradition, inga nedärvda minnen av vänlighet och hederlighet människor emellan. Att utplåna japanernas tendens till grymhet och förtryck kommer att bli mycket svårt, särskilt med tanke på deras djupt rotade främlingshat.⁷⁸ Hela ledarsidan i GTH ägnas åt ”kejsarguden” och vilken makt han egentligen har. Just gudomligheten raljeras det friskt om i flera medier och de flesta verkar vara överens om att Gudens makt är svag när det gäller att styra landet, men som symbol är han viktig.

Den 15 augusti 1945 kapitulerade Japan och tidningarna berättar om ”gråtande folkmassor i Tokyo som ber kejsaren om ursäkt för att deras ansträngningar inte varit tillräckliga.”⁷⁹ Dagen därpå meddelar kejsaren i ett tal till folket - vilket i sig är en sensation eftersom han aldrig talat till sitt folk förut - att han inte föraktar folket för att de förlorade kriget, men han förbereder också japanerna på stora lidanden framöver.⁸⁰ I en tre spalter lång artikel skriver Aftonbladet om Japans som man kallar ”kejsarmyt”. ”Japans kejsarliga stamträd har ympats åtskilliga gånger genom illegitima söner till hovdamer som gjort gällande att barnet tillhörde himmelens son, skriver man bland annat.⁸¹ Tidningarna skriver hädanefter företrädesvis artiklar om ockupationen av Japan och de stora problem som väntas. Den amerikanske generalen Douglas Mc Arthur, befälhavare och ansvarig ledare för ockupationen av Japan blir en centralfigur i pressen. Men det ligger lite utanför min uppsats syfte, dock kommer hans namn att nämnas i vissa artiklar.

GTH citerar Londonbaserade News Chronicle som önskar att Kina kommer att vara storsinta nog att lära japanerna konsten att leva ett hederligt liv.⁸² Hela DN:s ledarsida dagen efter kapitulationen

⁷⁵ibid

⁷⁶ Ett annat ord för Japansk kejsare

⁷⁷Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, 13 augusti 1945

⁷⁸ibid

⁷⁹Dagens Nyheter, 15 augusti 1945

⁸⁰Dagens Nyheter, 16 augusti 1945

⁸¹Aftonbladet, 29 september 1945

⁸²Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, 16 augusti 1945

upptas om spekulationen om Japan och freden. Man spår stora svårigheter när man ska ta hand om ”denna främmande värld i Fjärran Östern” och ”Hitlers Tyskland må ha avlägsnat sig långt från Västerlandets gemenskap, i jämförelse med Japan är det dock efter nederlaget ett lätthanterligt land”.⁸³ Norrskensflamman citerar Moskva som uppmanar världen att inte låta sig luras av Japans ”två ansikten.”⁸⁴ Hela den imperialistiska staten måste förstöras och det japanska livet måste helt förändras, skriver tidningen vidare. Aftonbladet skriver en stor artikel om fenomenet ”harakiri” som enligt tidningen går som en våg över Japan. ”Harakiri är ett stycke av Japans underliga själ och en viktig detalj i japanernas moralkodex”, skriver tidningen.⁸⁵ Man fortsätter i samma artikel: ”Den japanska självmordsmanin hör till det myckna gåtfulla i det uppgående solens land och vittnar om en mentalitet som är västerlänningen fullkomligt främmande.”⁸⁶ Samtidigt i en annan artikel lovar kejsarens bror att demokrati skall vinna insteg på alla områden och att även kvinnor ska få rösta.⁸⁷ Sammanfattningsvis beskrivs Japan som ett underligt land med en underlig kultur. Det finns även en underliggande rädsla att Japan återigen kommer att drabbas av krigsiver och imperialistiska ambitioner. Alla artiklar undantagslöst beskriver Japan på ett negativt sätt och att det japanska folket måste uppfostras för att passa in i en modern demokratisk värld. ”Låt oss aldrig glömma den gula nazismens ondska” skriver GHT, citerande den danske premiärministern med anledning av Japans kapitulation.⁸⁸

3.2.3 Rapporteringar kring krigsfångar i japanska fångläger

Av de 89 artiklar som handlade om Japan som nation, handlade 11 enbart om krigsfångar. Från slutet av augusti och under september skriver tidningarna om krigsfångar som släppts från japanska fångläger. Beskrivningar som ”ohygglig tortyr”, ”ohyggliga grymheter”, ”sadistisk grymhet”, ”barbari” ingår regelmässigt i dessa artiklar som är målande beskrivningar fulla av detaljer och ögonvittnesskildringar. ”1500 sjuka och utsvultna allierade krigsfångar har befriats från ett japanskt 'helvetesläger', skriver Aftonbladet.⁸⁹ I samma artikel skriver man vidare att japanerna svårt har förbrutit sig mot internationella lagar. ”Detta torde inte bidra till att Japan får någon mild dom”, skriver man vidare i samma artikel. Dagen efter har Aftonbladet en artikel som berättar att otaliga

⁸³Dagens Nyheter, 16 augusti 1945

⁸⁴Norrskensflamman, 10 september 1945

⁸⁵Aftonbladet, 18 september 1945

⁸⁶ibid

⁸⁷Aftonbladet, 26 september 1945

⁸⁸Göteborgs Handels- och och sjöfartstidning, 15 augusti 1945

⁸⁹Aftonbladet, 31 augusti, 1945

brittiska hem har fått telegram från män och fäder som sedan årtal sörjts som döda. Dessa män vittnar om ”barbariska interiörer och beskrivningar av japanernas bestialitet mot krigsfångar.”⁹⁰

GHT refererar amerikanska utrikesdepartementet som har publicerat ett dokument som omfattar 19 protester som tillställts Japan sen 1944 och som ger exempel på meningslösa mord och barbarisk tortyr mot amerikanska krigsfångar.⁹¹ Enligt dokumentet har bland annat amerikanska flygare halshuggits, 150 fångar bränts levande och så många som 240 fall finns med som strider mot Haagkonventionen. Artikelnen täcker en halv sida i tidningen och ger ingående beskrivningar av flera fall. Norrskensflamman refererar New York Herald Tribune som har presenterat en berättelse om en hungrig amerikansk fånge som svalts till döds. Berättelsen är detaljrik och beskriver hur japanerna avsiktligt hindrade fången från att äta sopor och gräs.⁹² I flera artiklar beskrivs tortyren mot australienska fångar i Singapore och hur ”kvinnor och småbarn misshandlades värre än männen.”⁹³

Även kinesiska fångar har avlidit av svält. I ett läger skall 45000 av 55 000 ha svultit ihjäl.⁹⁴ Aftonbladet refererar i en artikel till den amerikanske generalen Douglas MacArthur, befälhavare och ansvarig för den amerikanska ockupationsadministrationen, när denne lovar att ”det japanska folket ska få känna sina militära ledare genom att japansk press, radio och biografier skall ge utförliga skildringar av de grymheter som begåtts mot utländska krigsfångar.”⁹⁵ Det är också vad den svenska pressen får ta del av.

4. Resultat

Med min uppsats har jag velat undersöka om man kan definiera Japan som ”Den Andre” enligt Edward Saids definition i svensk press genom att undersöka vad som skrevs om de som drabbades av atombombssprängningarna över Hiroshima och Nagasaki, samt hur Japan som nation och japanerna som folk beskrevs i krigsrapporteringen under min undersökta period. Det är fel att säga bombningarna i plural, det mesta handlar om Hiroshima. Nagasaki får inte något utrymme förutom att bombningen beskrevs som lyckad. Jag fann att det inte fanns någon speciell debatt kring atombomben eller protester mot den i de undersökta tidningarna. Man hänvisade i korta rader till vad utländsk, främst brittisk press skrev, men det var mycket fragmentariskt och för den dåtida läsaren måste det ha varit svårförståeligt.

⁹⁰Aftonbladet, 1 september 1945

⁹¹Göteborgs Handels- och sjöfartstidning, 6 september 1945

⁹²Norrskensflamman, 15 september 1945

⁹³Aftonbladet, 7 september 1945

⁹⁴Aftonbladet, 15 september 1945

⁹⁵Aftonbladet, 15 septem 1945ber

4.1 Tabell 4 Sammanställning av samtliga artiklar

Enligt följande fördelar sig antalet artiklar som handlar om bombningarna och dess offer:

Datum	Antal	Bombningarna	Offer
7/8-10/8	92	29	6
11/8-30/9	77	11	4
Summa	169	40	10

Enligt följande fördelar sig antalet artiklar som handlar om Japan eller synen på japanen

Datum	Japan eller synen på japaner	Japans behandling av krigsfångar
7/8-30/9	89	11

Atombomben hade stor kraft och ställde ensam till med lika stor skada som tusentals vanliga bomber förstod man. Tidningarna hänvisade till fasansfulla verkningar, men berättade inte särskilt mycket om vad dessa egentligen bestod i. Den enda konkreta detaljen var att människor brändes ihjäl och byggnader förstördes. Det var ingen nyhet, människor brändes ihjäl av andra bomber också. Brandbombningen över Tokyo skördade fler offer till till följd av själva bombningen än vad Hiroshima gjorde. Det var först när det började sippra fram information om strålskador som läsaren fick veta mer om det speciella med atombomben förutom styrkan. Här kan man också se att USA gjorde allt för att dementera bilden av skadorna. Självaste Oppenheimer uttalade sig och sa att farhågorna var överdrivna. Sanningen var väl, att man inte själva hade full kunskap om bieffekterna. Däremot var rapporteringen om vetenskapsmännens arbete som i det här fallet även hade en kvinna i central ställning, mycket detaljrik. Bombens konstruktion visste man ingenting om, men forskningen kring atomklyvning kände man till och kunde referera till. Den farhåga som fanns kring atombomben var dess oerhörda kraft och styrka och den stora frågan var hur man skulle skydda världen från vidare användning. Det mest anmärkningsvärda och det som jag anser styrker min hypotes om Japan som "Den Andre", var skrivierna om farhågorna för "vår" säkerhet och att det här kunde drabba "oss själva" och vad som då kunde bli konsekvenserna. Men några tankar kring de nuvarande offren, de enda som visste hur det var att bli utsatt för denna nya bomb lyste med sin frånvaro. Några direkta anspelningar på att japanerna fick vad de förtjänade fanns inte i debatten, förutom i president Trumans egna uttalanden. Han var den enda som klart och tydligt deklarerade att bomben sattes in mot de som förtjänade det. Man kan väl tänka att han bland annat

syftade på bomben som en vedergällning för Pearl Harbor. Det är först när några dagar gått och delar av den brittiska och även den inhemska (amerikanska) pressen gick i taket, som den amerikanska administrationen började backa och sa att man egentligen varit ovillig att släppa bomben. Till och med samma dag som Nagasakibomben fälldes, gick en amerikansk militärtalesman ut och försäkrade att det skulle dröja länge innan man släppte en ny atombomb. Det är endast mellan raderna i den relativt kortfattade nyhetsrapporteringen i Sverige, som man förstår att diskussionen kring bomben var mycket större i till exempel Storbritannien. Hur synen på offren var, får vi dock inte veta särskilt mycket om. Farhågorna var större hur ”vi” i en framtid skall skydda ”oss” mot bomberna.

Frånvaron av bilder är påtaglig. Det fanns inga bilder att tillgå, trots att man från amerikanskt håll berättade att bilder fanns och att de ”snart” skall släppa dem. Så småningom kom diffusa bilder från provsprängningen, men endast en bild från Nagasaki och ingen från Hiroshima. Däremot skildrades japanernas grymheter mot krigsfångar detaljerat och ingående. Ögonvittnesskildringar rapporterades, målade reportage om hur fångarna såg ut och i vilken kondition de var fanns det flera av. Överhuvudtaget framställdes Japan och japanerna i allt annat än god dager. Några uppfattningar som upprepas i flera artiklar är: De går inte att lita på. De är ett främmande folk med främmande vanor. Eftersom de inte har kristna traditioner och saknar humanitärt tänkande kommer de inte att kunna omskolas i demokratisk anda.

Den enda som framställdes i en mer neutral ton var kejsaren, som visserligen beskrevs som uddlös och egentligen maktlös trots sin gudomliga ställning, men han sades egentligen vara motståndare till kriget överhuvudtaget och beskrevs mer som en symbol, nästan lite löjeväckande i all sin världsfrånvändhet. Något jag funderade över när jag gick igenom mitt material var den bitvis onyanserade bilden av krigsfångarnas situation. Om brutaliteten kan inget sägas givetvis, men att det inte fanns mat kan väl inte vara något konstigt. Hela Japan var sönderbombat, det fanns ingen mat till någon. Varför skulle det finnas mat till krigsfångar?

Den amerikanska censuren ströp den mesta av informationen kring bombningarna. Hiroshima beskrevs som en militärbas och få ute i världen hade ju någon egentlig aning om att Hiroshima var en vanlig stad. När det gällde Nagasaki beskrevs det som man bombade en viktig hamnstad. Mycket lite information kom fram om vad som egentligen hände. Direkta felaktigheter förekom flitigt. Att atombombningen sedan länge varit planerad och att till och med dagen var bestämd, är ju befängt med tanke på att man inte hade någon bomb klar förrän sommaren 1945. Däremot är det intressant att se att det var just Japan som skulle vara målet.

Innan den japanska kapitulationen kunde pressen snappa upp information från de japanska

radiosändningarna och det var därifrån informationen om effekterna av bombningarna kom. I början av september tog den amerikanska administrationen över nyhetsinformationen och bestämde därefter i detalj om vad som fick skrivas eller inte. Jag tycker att min utgångspunkt i den postkoloniala teorin väl speglar synen på offren. De beskrivs inte, däremot beskrivs de egna krigsfångarnas lidande. Enligt tabellen i början av detta avsnitt skrevs det 11 artiklar om krigsfångarna och deras lidande och 10 artiklar om offren för atombomben. Det sistnämnda kan dock delvis även förklaras med censuren. Men censuren i sig visar ju också att USA inte var berett att visa vad bomben ställt till med. Det innebar att man trots allt från amerikanskt håll möjligen var rädd för vad opinionen skulle tycka och att fokuseringen på offren skulle förta den positiva styrkan av att ha bomben. Men klart är att den knappa rapporteringen kring offren annat än som antal och att de var brända, står i stor kontrast till rapporteringen om farhågorna för ”egen” fara i eventuella framtida krig och den detaljerade informationen om de egna krigsfångarnas behandling. Slående är även euforin kring den nya tekniken och alla de positiva under (de flesta helt utopiska) som den skulle komma att revolutionera vår vardag med. Den svenska pressen rapporterade förvånansvärt likartat och någon speciell debatt oavsett politisk färg förekom alltså inte. Hur debatten skulle ha tett sig om bilder på mänskliga offer och byggnader skulle ha kablat ut över världen redan 1945 är det ingen som vet.

5. Slutdiskussion

Jag hade en hypotes om att anledningen till att just Japan utsattes för de experiment som atombombssprängningarna även var, var att de var ett främmande folk som amerikanerna inte behövde ha särskilt dåligt samvete för. Japanerna startade aggressionen länderna emellan genom anfallet mot Pearl Harbor, begick hemska övergrepp mot krigsfångar – inte minst amerikanska - och civila i ockuperade områden och hade under flera års tid bedrivit en aggressiv imperialistisk politik i Asien som skänkte dem lite sympati i omvärlden. På motsvarande sätt som Tyskland ville Japan ta över sin del av världen och införa en ”ny ordning”, ytterst grundad på föreställningar om den egna rasens och kulturens överlägsenhet. Till skillnad från tyskarna uppfattades japanerna som ett i grunden mycket främmande folk som det var svårt att förstå sig närmare på.

Jag valde att genomföra min undersökning på några få tidningar, för att se vad man skrev och om mina tankar kunde ha någon bäring. I det undersökta materialet anser jag att Japan som Den Andre har relevans men om inte censuren varit kanske debatten kring atombombens berättigande kommit igång tidigare. Nu dröjde det decennier innan en verklig debatt och ifrågasättande kom till stånd.

Trumans egna uttalanden var faktiskt det som på allvar fick mig att intressera mig för atombomben. Bristen på debatt och engagemang i åtminstone svensk press kan naturligtvis härröra från krigströtthet, allmän avtrubning och att världen var mer glad över att kriget fick ett snabbare slut än väntat, än att två städer uttraderades i ett avlägset land. Det är i och för sig fullt förståeligt och rimligt. Däremot kan jag inte frigöra mig från tanken att experimentet kom lägligt (två bomber av skild konstruktion användes). Forskningen och debatten kring atombomben har böljat fram och tillbaka under årtiondena och det utkommer fortfarande böcker som försöker hitta nya vinklingar på frågan. Utställningen i Smithsonian Air Space Center, synen på offren och den flora av litteratur som ständigt belyser framförallt bombningen av Hiroshima och om det var nödvändigt eller inte att fälla bomben, visar att frågan är inte glömd.

6. Sammanfattning

Jag har undersökt hur atombombningarna över Hiroshima och Nagasaki med tonvikt på offren skildrats i fyra olika svenska tidningar: Dagens Nyheter, Aftonbladet, Göteborgs Handels-och Sjöfartstidning och Norrlandsflamman, samt hur Japan som nation beskrivits i krigsrapporteringen under min undersökta period mellan den 7/8- 30/9 1945. Mitt syfte har varit att undersöka om den postkoloniala termen ”Den Andre” kan appliceras på Japan som nation och japanerna som folk i mitt undersökta material. Jag har kommit fram till att rapporteringen varit knapp i förhållande till betydelsen av händelsen och att censuren gjort att inga närmare beskrivningar av bombens verkningar på människor och miljö kommit ut. Det man visste var att bomben hade en oerhörd kraft och att många människor brändes ihjäl under angreppen. Den information man fick om följderna på marken kom via Tokyoradion. USA lade däremot helt locket på. Det gav utrymme för desinformation – t ex att Hiroshima i första hand var en militärbas – och missuppfattningar grundade på otillräckliga kunskaper eftersom man varit hänvisad till spekulationer. De första dagarna var euforin stor över att kriget syntes komma till ett snart slut samtidigt som atomenergin erbjöd en ny och mycket lovande kraftkälla för civila ändamål. Detta mattades efter ett tag. Japan som nation beskrevs i mycket negativa termer och den japanska kulturen beskrevs som främmande och underlig. Behandlingen av krigsfångar i japanska fångläger var detaljrik och relativt omfattande. Någon egentlig debatt kring atombombens berättigande fanns inte under den här tiden. Få skrev om offren, de var bara siffror; i stället skrev man mer i termer om hur ”vi” skall skyddas mot bomben i framtiden. Det är förvånansvärt lite empati med de drabbade som kommer till uttryck i all rapportering. Jag anser att mitt resultat stöder min hypotes om Japan som ”Den Andre”.

7. Käll- och litteraturförteckning

7.1 Källor

Aftonbladet 7 augusti 1945 – september 1945

Dagens Nyheter 7 augusti 1945 – september 1945

Göteborgs Handels- och sjöfartstidning 7 augusti 1945 – september 1945

Norrskensflamman 7 augusti 1945 – september 1945

7.2 Litteraturförteckning

Alperowitz Gar. *Atomdiplomati: Hiroshima och Potsdam*. 1973. Stockholm. Raben & Sjögren

Arnold-Forster, 1974, *En värld i krig. 1939-1945*. Lund, Forum

Asada, Sadao, 2007 ”The shock of the Atomic Bomb and Japan’s Decision to Surrender – a Reconsideration” ur *Hiroshima in History, The myth of revisionism*. Redaktör Robert J Maddox. Columbia, Missouri, USA. University of Missouri Press

Bernstein, J, Barton, 1996 ”Understanding the Atomic Bomb and the Japanese Surrender: Missed Opportunities, Little-Known Near Disasters, and Modern Memory” ur *Hiroshima in History and Memory*. Redaktör: Hogan, Michael, J. Cambridge, England. Cambridge University Press,

Braw, Monica, *The Atomic Bomb Suppressed, American censorship in Japan 1945-1949*. Diss.1986. Lunds universitet. Malmö. Liber International

Chang, Iris, 2007, *Nanjing, Massakern på en kinesisk stad*. Lund. Historiska Media

De Groot, Gerard, 2006, *Bomben, ett liv*. Stockholm. Natur och Kultur

Dower, John, W, 1986, *War without mercy*. Pantheon Books. New York, USA

Gordon, Thomas, Witts, Max Morgan, 1981, *Döden över Hiroshima*. Berghs Förlag

Hasegawa, Tsuyoshi, 2005, *Racing the Enemy*. First Harvard University Press. USA

Hastings, Max, 2008, *Nemesis, Kampen om Japan*. Albert Bonniers Förlag. Falun

Hersey, John, 1946, *Hiroshima*. P.A. Norstedt och söners förlag. Stockholm

Hogan, Michael, J, 1996, "The Enola Gay Controversy, History, Memory and the politics of presentation", ur *Hiroshima in History and Memory*, redaktör: Hogan, Michael, J, Cambridge University Press. Cambridge

Johansson, Alf W, 1990. "Dagens Nyheter" ur *Nationalencyklopedin*. Malmö. Bra Böcker AB

Jungk, Robert, 1957, *Starkare än tusen solar*. Stockholm. Bonniers Förlag

Linenthal, Edward, T, 1996 "Anatomy of a Controversy", ur *History Wars*, redaktör Linenthal, Edward, T, Engelhardt, Tom, Metropolitan Books. New York

Lifton, Robert Jay, Mitchell, Greg, 1995, *Hiroshima in America, A half century of denial*, New York. Avon books

Oscarsson, Ingemar, Guftafsson, Karl-Erik., 1990. "Aftonbladet" ur *Nationalencyklopedin*. Malmö. Bra Böcker AB

Report of the british mission to Japan, 1946, *The effects of the Atomic Bombs at Hiroshima and Nagasaki*, London

Rhodes, Richard, 1986, *Det sista vapnet*. Hammarström & Åberg Bokförlag AB, Johanneshov

Said, Edward W, (1995), *Orientalism*. Ordfront förlag. Stockholm, ny utgåva
originaltitel: Orientalism, 1978, Ordfront förlag, Stockholm

Wallinder, Torbjörn, 1990. "Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning" ur *Nationalencyklopedin*. Malmö. Bra Böckers förlag AB

7.3 Elektroniska källor:

[Http://shanghaiist.com/21/nagoya_denies_rape-o-nanjing-php,2012-05-19](http://shanghaiist.com/21/nagoya_denies_rape-o-nanjing-php,2012-05-19)

Pollack, Ester, <http://tvarsnitt.vr.se/tvarsnitt/huvudmeny/nummer307/essapressenochfori...>
2012-05-18